-1 OKT. 2001

NÁRODNÁ RADA SLOVENSKEJ REPUBLIKY

II. volebné obdobie

Číslo: 1837/2001

1207

Návrh

poslanca Národnej rady Slovenskej republiky Jána LANGOŠA

na vydanie

zákona o pamäti národa

Návrh na uznesenie:

Národná rada Slovenskej republiky
schvaľuje
návrh poslanca Národnej rady Slovenskej republiky Jána LANGOŠA na vydanie zákona o pamäti národa

Bratislava október 2001

NÁRODNÁ RADA SLOVENSKEJ REPUBLIKY
II. volebné obdobie

Návrh poslanca Jána Langoša

Zákon
o pamäti národa

z 2001

Národná rada Slovenskej republiky, majúc na pamäti

- veľké množstvo obetí, strát a škôd, ktoré utrpel slovenský národ v rokoch druhej svetovej vojny a po jej ukončení,
- vlastenecké tradície boja slovenského národa s okupantmi, nacizmom a komunizmom,
- činy občanov, ktoré konali v záujme nezávislej existencie Slovenska a na obranu slobody a ľudskej dôstojnosti,
- povinnosť stíhať zločiny proti mieru, ľudskosti a vojnové zločiny,
- a tiež povinnosť nášho štátu učiniť zadosť všetkým poškodeným štátom, ktorý porušoval ľudské práva a vlastné zákony,

ako výraz nášho presvedčenia, že žiadne protiprávne konania štátu proti občanom nemôžu byť chránené tajomstvom, ani nemôžu byť zabudnuté

sa uzniesla na tomto zákone:

ČASŤ PRVÁ

Prvý oddiel
Všeobecné predpisy

§ 1

Predmet zákona

Zákon upravuje:

a) evidovanie, zhromažďovanie, sprístupňovanie, správu a využívanie dokumentov bezpečnostných orgánov Nemeckej tretej ríše a Zväzu sovietskych socialistických republík a tiež bezpečnostných orgánov štátu, ktoré boli vytvorené a zhromaždené v

období od 18. apríla 1939 do 15. februára 1990 (ďalej len „rozhodné obdobie") a ktoré sa týkali zločinov spáchaných na osobách národnosti slovenskej alebo slovenských občanoch iných národností, teda

- nacistických zločinov,
- komunistických zločinov,
- iných zločinmi, ktoré sú zločinmi proti mieru, ľudskosti alebo vojnovými zločinmi,
- iných represií z politických dôvodov, ktorých sa dopustili príslušníci slovenských a československých orgánov činných v trestnom konaní a sudcovia, alebo osoby, ktoré konali z ich poverenia a ktoré boli zverejnené v súdnych rozhodnutiach, voči osobám postihnutým za konanie v záujme slobody, demokracie a nezávislej existencie Slovenskej republiky,
- činnosti bezpečnostných orgánov štátu, ako sú uvedené v § 5,

b) spôsob konania pri stíhaní trestných činov určených v písm. a),

c) ochranu osobných údajov poškodených osôb,

d) vykonávanie činností v oblasti verejného vzdelávania.

Druhý oddiel
Definície niektorých pojmov

§ 2

Nacistické zločiny a komunistické zločiny

(1) Nacistickými a komunistickými zločinmi podľa tohto zákona sú činy, ktoré spáchali funkcionári štátu v rozhodnom období a ktoré spočívali v používaní represií alebo iných foriem porušovania ľudských práv voči jednotlivcom alebo skupinám občanov alebo v súvislosti s ich uplatňovaním, ktoré sú trestnými činmi v zmysle trestného práva, platného v čase ich spáchania.

(2) Funkcionárom štátu je pre potreby tohto zákona verejný činiteľ a tiež osoba, ktorá bola chránená na úrovni verejného činiteľa, predovšetkým štátny úradník a osoba, ktorá plnila riadiacu funkciu v štatutárnych orgánoch politických strán.

§ 3

Zločiny proti ľudskosti

Zločinmi proti ľudskosti sú predovšetkým zločiny genocídy 1) v zmysle Dohovoru o nepremlčateľnosti vojnových zločinov a zločinov proti ľudskosti, a tiež iné závažné prenasledovanie z dôvodu príslušnosti prenasledovaných osôb k určitej národnostnej, politickej, spoločenskej, rasovej, alebo náboženskej skupine, ak boli vykonávané funkcionármi štátu, alebo nimi inšpirované alebo tolerované.

1) Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 32/1955 Zb. o Dohovore o zabránení a trestaní zločinu genocídia. Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 53/1974 Zb., o Dohovore o nepremlčateľnosti vojnových zločinov a zločinov proti ľudskosti. Ustanovenia Desiatej hlavy Trestného zákona.

§ 4

Premlčacia doba

(1) Zločiny podľa § 1 písm. a), ktoré sú podľa medzinárodného práva zločinmi proti mieru alebo vojnovými zločinmi, sú nepremlčateľné. Premlčanie nacistických a komunistických zločinov podľa § 2, ak nie sú vojnovými zločinmi alebo zločinmi proti ľudskosti, sa počíta od 29. decembra 1989. 2) Trestnosť týchto zločinov končí po 30 rokoch od účinnosti tohto zákona, ak čin predstavuje čin zabitia a po 20 rokoch od účinnosti tohto zákona, ak predstavuje iný komunistický zločin. Ustanovenie § 65 Trestného zákona sa nevyužíva.

(2) Zločiny, vymenované v § 1 písm. a), spáchané na iných ako slovenských občanoch, sú predmetom konania orgánov určených týmto zákonom, ak boli spáchané na území Slovenskej republiky.

(3) Na páchateľov vojnových zločinov, zločinov proti ľudskosti, nacistických alebo komunistických zločinov sa nevzťahujú ustanovenia takých zákonov a dekrétov, vydaných pred 15. januárom 1990, ktoré predpokladajú udelenie amnestie alebo milosti.

2) Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 125/1996 o nemorálnosti a protiprávnosti komunistického systému.

§ 5

Orgány bezpečnosti štátu

(1) Orgánmi bezpečnosti štátu pre potreby tohto zákona sú:
- ústredný orgán vládnej politickej strany,
- organizačné zložky Federálneho ministerstva vnútra ČSSR,
- Hlavná správa rozviedky (I. Správa),
- Hlavná správa kontrarozviedky (II. Správa),
- Hlavná správa vojenskej kontrarozviedky (III. Správa),
- Správa sledovania (IV. Správa),
- Správa ochrany straníckych a štátnych činiteľov (V. Správa),
- Správa operatívnej techniky (VI. Správa),
- Správa pasov a víz,
- Správa kontrarozviedky v Bratislave (XII. Správa),
- zložky Štátnej bezpečnosti na Krajských správach ZNB,
- Spravodajská správa Hlavnej správy pohraničnej stráže a ostrahy štátnych hraníc (SS HS PSaOSH),
- Spravodajská správa Generálneho štábu (SSGŠ),

- Odbor vnútornej ochrany Zboru nápravnej výchovy Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky,

a ich predchodcovia.

(2) Orgánmi bezpečnosti štátu pre potreby tohto zákona sú aj civilné a vojenské orgány a inštitúcie Nemeckej tretej ríše a členských krajín Varšavskej zmluvy, s podobnými úlohami, ako orgány, uvedené v odseku 1.

§ 6

Poškodené osoby

(1) Poškodeným v zmysle tohto zákona je osoba, o ktorej bezpečnostné orgány štátu zhromažďovali informácie na základe účelovo sústreďovaných údajov a to tajným spôsobom alebo osoba, ktorá bola orgánmi štátu z politických dôvodov akýmkoľvek iným spôsobom obmedzená vo svojich právach.

(2) V prípade smrti poškodeného jeho oprávnenia vyplývajúce z tohto zákona patria osobe blízkej. Toto právo sa nepoužije vtedy, ak jestvuje dôkaz, že by to bolo v rozpore s vôľou poškodeného.

(3) Poškodeným nie je osoba, ktorá sa neskôr stala príslušníkom, pracovníkom, alebo spolupracovníkom bezpečnostných orgánov štátu.

§ 7

Dokumenty

(1) Dokumentom pre potreby tohto zákona je každý predmet alebo zápis na počítačovom nosiči informácií, podľa osobitného predpisu, 3), alebo iný písomný, digitálny, zvukový alebo obrazový záznam vyhotovený orgánmi bezpečnosti štátu podľa § 5.

(2) Dňom prevedenia dokumentov podľa tohto zákona do správy Ústavu pamäti národa sa ruší ich utajenie podľa osobitného predpisu. 4) Ak to v tomto zákone nie je upravené inak, správa dokumentov sa riadi podľa všeobecných predpisov o archívnictve. 5)

---

3) § 112 Trestného poriadku.

4) Zákon č. 241/2001 Z. z., o ochrane utajovaných skutočností a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

5) Napr. zákon Slovenskej národnej rady č. 149/1975 Zb. o archívnictve, ako vyplýva zo zmien a doplnení vykonaných zákonom Národnej rady Slovenskej republiky č. 571/1991 Zb. v znení neskorších predpisov.

Tretí oddiel
Ústav pamäte národa – kancelária pre stíhanie zločinov proti slovenskému národu

§ 8

Zriadenie Ústavu pamäte národa

(1) Pre účely realizácie úloh vymedzených v § 1 sa zriaďuje Ústav pamäte národa (ďalej len „ústav").

(2) Ústav je financovaný zo štátneho rozpočtu, v ktorom má vlastnú kapitolu.

(3) Organizáciu ústavu, pokiaľ nie je upravená týmto zákonom, určuje štatút, ktorý schvaľuje kolégium na návrh predsedu.

§ 9

Predseda

(1) Ústav riadi predseda.

(2) Predseda je vo vykonávaní svojho úradu nezávislý na orgánoch verejnej moci.

(3) Do funkcie predsedu môže byť zvolený občan Slovenskej republiky, ktorý sa vyznačuje vysokými morálnymi hodnotami a vedomosťami, užitočnými pre prácu ústavu a dovŕšil 40 rokov veku.

(4) Do funkcie predsedu nemôže byť zvolená osoba mladšia ako 40 rokov

a) ktorá pracovala alebo bola v služobnom pomere v orgánoch bezpečnosti štátu alebo bola ich spolupracovníkom, ani sudca, ktorý vo svojich výrokoch poškodil dôstojnosť súdnictva alebo sa spreneveril povinnosti nezávislosti sudcu,

b) ku ktorej sa v archívoch, ktoré podliehajú odovzdaniu ústavu, alebo v iných štátnych archívoch nachádza informácia o činnosti voči ktorej jestvujú predpoklady uvedené v tomto odseku,

c) ktorej činnosť, chránená osobitným predpisom o ochrane utajovaných skutočností znemožňuje podrobné objasnenie informácií o priebehu služby, zamestnania alebo spolupráce,

d) ktorá je členom politickej strany, odborového zväzu, alebo vykonáva verejnú činnosť, ktorá nie je v zhode s dôstojnosťou tohto úradu,

e) ktorá vykonáva iné zárobkové činnosti, s výnimkou miesta profesora vysokej školy,

f) ktorá vykonáva mandát poslanca.

(5) Podmienky, uvedené v odsekoch 3 a 4 musia spĺňať aj prokurátori a pracovníci ústavu ako aj členovia kolégia.

(6) Rovnaká osoba nemôže byť predsedom viac ako dve po sebe nasledujúce funkčné obdobia.

(7) Predseda vykonáva svoju funkciu s pomocou organizačných jednotiek ústavu, vymenovaných v § 15.

(8) Predseda môže menovať najviac troch svojich zástupcov.

§ 10

Voľba predsedu

(1) Predsedu volí a odvoláva Národná rada Slovenskej republiky väčšinou troch pätín hlasov všetkých poslancov na návrh kolégia, ktoré kandidáta navrhuje spomedzi svojich členov.

(2) Funkčné obdobie predsedu je päť rokov, počínajúc dňom zloženia sľubu. Po uplynutí funkčného obdobia plní svoje povinnosti do času keď funkciu prevezme nový predseda.

(3) Nie skôr ako 6 mesiacov a nie neskôr ako tri mesiace pred uplynutím funkčného obdobia predsedu vyhlási predseda kolégia na túto funkciu verejnú súťaž podľa zásad a spôsobom určeným kolégiom. V prípade, že sa miesto predsedu uvoľní z iného dôvodu, termín prihlášok kandidátov na konkurz je 30 dní odo dňa vyhlásenia konkurzu. Vypočutie kandidátov na funkciu predsedu je verejné.

§ 11

Sľub predsedu

Predseda pred nástupom do funkcie skladá pred Národnou radou Slovenskej republiky nasledovný sľub:

„Sľubujem slávnostne, že vo funkcii predsedu Ústavu pamäte národa budem verne slúžiť slovenskému národu, stáť na stráži práva, povinnosti môjho úradu vykonávať svedomito a v konaní sa riadiť zásadami dôstojnosti a čestnosti."

Sľub môže byť doplnený vetou „Tak mi pomáhaj Boh".

§ 12

Odvolanie predsedu

Kolégium navrhuje odvolanie predsedu väčšinou hlasov, ak:

- sa zriekol funkcie,

- z dôvodu choroby, neschopnosti, nevládnosti, alebo ak sa stal trvalo neschopný plniť povinnosti predsedu ústavu,
- bol odsúdený za úmyselný trestný čin,
- neplní povinnosti uložené mu ústavou alebo koná na škodu ústavu.

§ 13

Imunita

Predseda nemôže byť bez predchádzajúceho súhlasu Národnej rady Slovenskej republiky zbavený osobnej slobody. Predseda nemôže byť zadržaný ani uväznený, s výnimkou, keď bol pristihnutý pri trestnom čine a ak je jeho zadržanie nutné pre zaistenie riadneho priebehu konania. O zadržaní treba neodkladne upovedomiť predsedu Národnej rady Slovenskej republiky, ktorý môže prikázať okamžité prepustenie zadržaného.

§ 14

Kolégium

(1) V ústave sa vytvorí kolégium. Členom kolégia môže byť občan Slovenskej republiky, ktorý sa vyznačuje vysokými morálnymi hodnotami a vedomosťami, užitočnými pre prácu ústavu.

(2) Kolégium je volené na obdobie 7 rokov. Funkčné obdobie sa začína dňom prvého zasadania .

(3) Kolégium sa skladá z 11 členov, ktorí sú volení Národnou radou Slovenskej republiky väčšinou hlasov všetkých poslancov. Dvoch členov navrhuje spomedzi sudcov predseda Najvyššieho súdu Slovenskej republiky.

(4) Členstvo v kolégiu sa končí
a) smrťou,
b) vzdaním sa,
c) odsúdením právoplatným rozsudkom za trestný čin,
d) odvolaním Národnou radou Slovenskej republiky väčšinou hlasov všetkých poslancov na návrh kolégia, prijatého dvomi tretinami hlasov zákonom stanoveného počtu členov kolégia, z dôvodu dlhotrvajúcej choroby, alebo straty síl, spôsobujúcich trvalú neschopnosť plniť povinnosti, alebo z dôvodu neplnenia povinností, uložených zákonom.

(5) Kolégium volí spomedzi svojich členov predsedu kolégia a najviac troch jeho zástupcov na dobu jedného roka.

(6) Po ukončení členstva pred uplynutím volebného obdobia Národná rada Slovenskej republiky volí nového člena na obdobie do ukončenia volebného obdobia kolégia.

(7) Za vykonávanie úloh dostávajú členovia kolégia diéty určené vládou Slovenskej republiky vyhláškou a aj náhradu nákladov podľa pravidiel, platných pri služobných cestách na území Slovenskej republiky.

§ 15

Organizácia ústavu

V ústave sa vytvára:

a) Kancelária pre stíhanie zločinov proti slovenskému národu (ďalej len „kancelária"),
b) odbor pre archiváciu a sprístupňovanie dokumentov,
c) odbor pre verejné vzdelávanie.

§ 16

Funkcionári organizačných súčastí ústavu

(1) Prokurátorov kancelárie menuje a odvoláva generálny prokurátor na návrh predsedu.

(2) Organizačné jednotky uvedené v § 15 odsek 1 písmeno b) a c) riadia riaditelia, menovaní a odvolávaní predsedom.

(3) Kanceláriu vedie riaditeľ. Riaditeľa hlavnej kancelárie menuje spomedzi prokurátorov hlavnej kancelárie a odvoláva predseda vlády Slovenskej republiky na návrh generálneho prokurátora podaný po dohode s predsedom. Riaditeľ hlavnej kancelárie je jedným z námestníkov generálneho prokurátora Slovenskej republiky.

(4) Pracovník ústavu nemôže bez súhlasu predsedu vykonávať inú zárobkovú činnosť okrem funkcie profesora na univerzite alebo vysokej škole.

§ 17

Povinnosť mlčanlivosti

(1) Predseda ako aj členovia kolégia sú povinní aj po uplynutí funkčného obdobia alebo ukončení členstva udržiavať mlčanlivosť o veciach, ku ktorým mali prístup v súvislosti s vykonávanou funkciou v ústave. Mlčanlivosť sa netýka verejne známych skutočností.

(2) Pracovníci ústavu aj po skončení pracovného pomeru sú povinní zachovávať mlčanlivosť o všetkých veciach, spojených s činnosťou ústavu a so svojou prácou v ústave.

(3) Druhy činností a kategórie pracovníkov, ktorí ich môžu zverejniť s ohľadom na ich služobné postavenie určuje predseda.

(4) Predseda môže v zvlášť odôvodnených prípadoch povoliť zverejnenie utajovanej skutočnosti a tiež sprístupniť dokumenty alebo materiály, ktoré obsahujú utajované skutočnosti určitej osobe alebo inštitúcii, ak by utajenie znemožňovalo vykonávanie úloh ústavu podľa tohto zákona.

§ 18

Činnosť kolégia

(1) Predseda pravidelne informuje kolégium o všetkých podstatných záležitostiach, týkajúcich sa ústavu.

(2) Kolégium okrem iných úloh určených týmto zákonom sa vyjadruje k:

a) úplnosti prevzatia dokumentov podľa § 1 do archívnych fondov ústavu,
b) určovaniu pravidiel archivácie dokumentov pri ich ohodnocovaní, usporiadavaní sprístupňovaní, uschovávaní a administrovaní,
c) určovaniu pravidiel nahliadnutia do dokumentov a pravidiel ich zverejňovania,
d) určovaniu priorít vo veciach návrhov jednotlivých osôb a žiadostí inštitúcií, orgánov verejnej správy a iných podnetov,
e) hodnoteniu postupu pri stíhaní trestných činov podľa §1 písm. a),
f) určovaniu výskumných programov v oblasti spracovania činnosti bezpečnostných orgánov štátu ako aj k informovaniu a vzdelávaniu spoločnosti.

(3) Kolégium prijíma výročnú informáciu podľa § 19 odsek 1.

(4) Kolégium prijíma rozhodnutia väčšinou hlasov za prítomnosti najmenej polovice členov kolégia z počtu určeného zákonom.

§ 19

Informácie o činnosti ústavu

(1) Predseda predkladá Národnej rade Slovenskej republiky raz za rok výročnú informáciu o činnosti ústavu.

(2) Informácia podľa odseku 1 môže byť tajná v časti ktorá sa týka bezpečnosti alebo obrany štátu.

(3) Informácia predsedu je zverejňovaná okrem časti podľa odseku 2.

(4) Predseda predkladá každoročne prostredníctvom predsedu Národnej rady Slovenskej republiky výhradne členom osobitných výborov pre kontrolu spravodajských služieb informáciu o skutočnostiach vymedzených v § 33.

Štvrtý oddiel
Zhromažďovanie dokumentov v ústave

§ 20

Povinnosti štátnych orgánov

(1) Najneskôr do 60 dní odo dňa vzniku ústavu štátne orgány ako sú uvedené nižšie sú povinné pripraviť na odovzdanie do správy ústavu dokumenty, súbory dát, registre a kartotéky vytvorené a zhromaždené bezpečnostnými orgánmi štátu, súdmi a prokuratúrami alebo bezpečnostnými orgánmi Nemeckej tretej ríše alebo bezpečnostnými orgánmi Zväzu sovietskych socialistických republík. Táto povinnosť sa vzťahuje na:

a) ministra vnútra a riaditeľa Slovenskej informačnej služby vo vzťahu k dokumentom, súborom dát, registrom a kartotékam, ako aj aktom príslušníkov tajných služieb, ktoré boli vytvorené alebo zhromaždené v rozhodnom období,
b) ministra obrany vo vzťahu k dokumentom, súborom dát, registrom a kartotékam, ako aj aktom príslušníkov tajných služieb, ktoré boli vytvorené alebo zhromaždené v rozhodnom období,
c) ministra spravodlivosti vo vzťahu k dokumentom, súborom dát, registrom a kartotékam, ktoré boli vytvorené a zhromaždené orgánmi zboru nápravnej výchovy a ich predchodcov v rozhodnom období a tiež penitenciárnych aktov osôb, stíhaných z dôvodov politických, umiestnených v kárnych zariadeniach, vyšetrovacích väzbách a v táboroch separácie,
d) predsedov všeobecných súdov a vojenských súdov vo vzťahu k dokumentom o osobách, stíhaných z politických dôvodov,
e) prokurátorov, vedúcich všeobecné a vojenské oddelenia prokuratúry vo veci dokumentov vrátane príručných dokumentov vecí podľa § 1 písmeno a),
f) riaditeľov štátnych archívov vo vzťahu k dokumentom bývalej Komunistickej strany Československa a Komunistickej strany Slovenska, ktoré vznikli činnosťou bezpečnostných orgánov štátu uvedených v § 5,
g) riaditeľov štátnych archívov vo vzťahu k dokumentom a súborom údajov, registrom a kartotékam podľa písmena a) až e), uchovávaným v týchto archívoch.

(2) Odovzdanie dokumentov podľa odseku 1 písmeno f) spočíva v poskytnutí kópií.

(3) Povinnosť určená v odseku 1 písmeno a) až e) sa týka aj kópií dokumentov, súborov údajov a kartoték nezávisle na dobe ich vyhotovenia.

(4) Predseda môže kedykoľvek požiadať o neodovzdané dokumenty uvedené v § 1 orgány vymenované v odseku 1 a aj iné štátne alebo verejnoprávne inštitúcie.

(5) Minister vnútra, riaditeľ Slovenskej informačnej služby alebo minister obrany môžu urobiť pre potreby úradu kópie osobných spisov príslušníkov ktorí sú v službe a ktoré vznikli v obdobiach podľa ustanovení odseku 1 písmeno a) alebo b).

(6) Predseda určuje orgánom podľa odseku 1 písmeno a) až g) termíny prevzatia dokumentov, súborov údajov, registrov a kartoték podľa tohto zákona.

§ 21

Dokumenty v držbe iných štátov

Vláda Slovenskej republiky požiada vlády bývalých členských štátov Varšavskej zmluvy a vlády Ruskej federácie, Českej republiky a Spolkovej republiky Nemecko o vydanie dokumentov podľa § 1 písmeno a).

§ 22

Práva a povinnosti predsedu a štátnych orgánov pri delimitácii dokumentov

(1) Predseda je oprávnený požiadať orgány verejnej moci o nahliadnutie do dokumentov, súborov údajov, registrov a kartoték, ak je dôvodný predpoklad, že obsahujú informácie pre potreby činnosti ústavu podľa tohto zákona.

(2) Každý kto vlastní dokumenty, súbory údajov, registre a kartotéky podľa § 20 je povinný túto skutočnosť neodkladne oznámiť predsedovi.

(3) Každý orgán podľa § 20 odsek 1 písmeno a) až e) je povinný neodkladne vydať predsedovi na jeho požiadanie vlastnené dokumenty, súbory údajov, registre a kartotéky. Táto povinnosť sa týka aj vydania kópií.

(4) Predseda môže požiadať o vydanie aj iných dokumentov, ako sú uvedené v § 20, nezávisle od doby ich vyhotovenia, ak je to nutné pre plnenie úloh ústavu podľa tohto zákona.

(5) V odôvodnených prípadoch, ak dokumenty, súbory údajov, registre alebo kartotéky sú potrebné orgánu podľa § 20 pre plnenie jeho zákonných povinností, možno odovzdať ich kópie.

§ 23

Delimitácia osvedčení

Do archívu ústavu sa odovzdajú tiež kópie osvedčení, vydané občanom Slovenskej republiky počas účinnosti zákona č. 451/1991 Zb.

§ 24

Povinnosti právnických osôb a fyzických osôb

(1) Právnická osoba, ktorá má v držbe zväzok alebo jeho časť alebo ich kópie či opisy, je povinná vydať ich ústavu do troch mesiacov odo dňa účinnosti tohto zákona. Na postup podľa tohto odseku sa vzťahujú všeobecné predpisy o správnom konaní. 6)

(2) Fyzická osoba ktorá má v držbe zväzok alebo jeho časť alebo ich kópie či opisy je povinná vydať ich úradne overenú kópiu ústavu do troch mesiacov odo dňa účinnosti tohto zákona

6) Zákon č. 71/1967 Zb., o správnom konaní (správny poriadok).

§ 25

Archívna činnosť ústavu

(1) V rámci archívnej činnosti ústav spravuje, spracováva a sprístupňuje dokumenty o činnosti orgánov bezpečnosti štátu podľa § 1, obsahujúce fakty a okolnosti týkajúce sa osudov slovenského národa v rozhodnom období a informácie o prinesených obetiach a spôsobených škodách bez ohľadu na to, v ktorom čase rozhodného obdobia vznikli.

(2) Každý môže nazrieť do archívnych dokumentov so súhlasom riaditeľa ústavu a za podmienok ustanovených týmto zákonom.

(3) Archív ústavu sa riadi predpismi o kultúrnych pamiatkach. 7)

7) Zákon SNR č. 27/1987 Zb. o štátnej pamiatkovej starostlivosti v znení neskorších predpisov.

Piaty oddiel
Prístup k informáciám

§ 26

Žiadosť o prístup k informáciám

(1) Poškodený má právo na prístup k informáciám ktoré sa ho v dokumentoch týkajú.

(2) Každý má právo obrátiť sa na ústav s otázkou, či je poškodeným v zmysle tohto zákona.

(3) V otázke, ktorá sa podáva osobne, žiadateľ oznámi, či ide o poškodeného v zmysle § 6 odsek 1 alebo o osobu blízku v zmysle § 6 odsek 2 a môže uviesť údaje, ktoré uľahčia nájdenie dokumentov. Dôvod pre podanie nemusí byť uvedený.

(4) Občanom cudzích štátov prislúcha právo obdržať odpoveď na podanie otázky podľa zásady vzájomnosti.

(5) V prípadoch odôvodnených zdravotným stavom navrhovateľa sa otázka o ktorej sa hovorí v odseku 3 od neho prevezme v mieste jeho pobytu.

(6) Po podaní otázky navrhovateľ môže ustanoviť splnomocnenca na prístup k právu, ktoré mu prislúcha podľa tohto zákona.

(7) Osoba, ktorá má stály pobyt v zahraničí, môže podať otázku osobne na slovenskom konzulárnom zastupiteľstve, pričom podpis tejto osoby overuje vedúci konzulátu..

§ 27

Prístup k informáciám

(1) Poškodeného alebo osobu blízku ústav informuje o existencii dokumentov, ktoré sa ho týkajú a o spôsobe nahliadnutia do nich.

(2) Na žiadosť poškodeného sa mu vydajú kópie tých dokumentov, ktoré sa ho týkajú.

(3) V kópiách dokumentov vydaných podľa odseku 2 treba vymazať osobné údaje iných poškodených alebo tretích osôb ak to je technicky možné. Toto ustanovenie neobmedzuje práva poškodeného podľa § 29.

(4) Ak poškodený dá predsedovi písomný súhlas na zverejnenie dokumentov, ktoré sa ho týkajú, tieto dokumenty sa stávajú verejne prístupnými.

§ 28

Informačný systém dokumentov

(1) Pre potreby sprístupnenia dokumentov vytvorí ústav informačný systém dokumentov a prevádzkuje ho.

(2) V informačnom systéme dokumentov eviduje ústav dokumenty získané zo zachovaných alebo rekonštruovaných evidenčných pomôcok štatisticko-evidenčného odboru Federálneho ministerstva vnútra, jednotlivých centrálnych správ Štátnej bezpečnosti vrátane hlavnej správy vojenskej kontrarozviedky alebo štatisticko-evidenčných oddelení krajských správ Zboru národnej bezpečnosti alebo zo zachovaných evidenčných a archívnych pomôcok archívu ministerstva, spravodajskej správy, evidenčných pomôcok založených a vedených bývalou hlavnou správou vojenskej kontrarozviedky a spravodajskej správy generálneho štábu alebo v archívnych pomôckach archívu ministerstva a odboru vnútornej ochrany správy nápravnej výchovy ministerstva spravodlivosti Slovenskej socialistickej republiky a ostatných bezpečnostných orgánov podľa § 5.

(3) Ústav nie je povinný overovať, či údaje ktoré obsahuje dokument a údaje získané do informačného systému dokumentov zo zachovaných evidenčných pomôcok uvedených v odseku 2 sú presné či pravdivé. Ak to v tomto zákone nie je ustanovené inak, ostatné

povinnosti prevádzkovateľa informačného systému podľa zvláštneho predpisu 8) nie sú týmto dotknuté.

(4) Súčasťou informačného systému dokumentov je evidencia žiadostí. V tejto evidencii ministerstvo uchováva žiadosti a kópie odpovedí podľa § 5 a potvrdenie o prevzatí kópie podľa § 8.

---

8) Zákon č. 256/1992 Zb., o ochrane osobných údajov v informačných systémoch.

§ 29

Utajené údaje a úhrada škody spôsobenej pracovníkom ústavu

(1) Ak v jestvujúcich a dostupných dokumentoch do ktorých poškodený nahliadol alebo dostal ich kópie sa nachádzajú mená príslušníkov, pracovníkov, alebo krycie mená spolupracovníkov bezpečnostných orgánov štátu, ktorí zhromažďovali alebo vyhodnocovali údaje o ňom, alebo tých, ktorí riadili spolupracovníkov, potom poškodený má na požiadanie právo oboznámiť sa s ich menami a ďalšími osobnými údajmi, ak je ich možné jednoznačne určiť na základe dokumentov bezpečnostného orgánu. Toto ustanovenie sa vzťahuje aj na iné osoby, ktoré denuncovali poškodeného.

(2) Nie sú prístupné mená a iné identifikačné údaje osôb, ktoré poskytovali informácie o všeobecných trestných činoch.

(3) Pri odmietnutí sprístupniť identifikačné údaje o informátoroch má poškodený právo odvolať sa k predsedovi.

(4) Za škodu spôsobenú občanovi pracovníkom ústavu v súvislosti s jeho činnosťou, zodpovedá štátny rozpočet podľa všeobecne platných zásad.

(5) Ak sa k žiadosti o náhradu škody spôsobenej pracovníkom ústavu v spojitosti s jeho činnosťou pripojí osvedčenie o nejestvovaní služby, práce v bezpečnostných orgánoch alebo spolupráce s bezpečnostnými orgánmi štátu podľa § 5, súd oslobodí navrhovateľa od zaplatenia súdnych poplatkov.

§ 30

Právo na doplnenie dokumentu alebo vydanie veci

(1) Poškodený má právo pripojiť do súboru dokumentov ktoré sa ho týkajú vlastné doplnenia, opravy, vysvetlenia, aktualizácie a dokumenty alebo ich kópie. Údaje ktoré sú už v dokumentoch však nemožno zmeniť.

(2) Ustanovenie odseku 1 sa primerane vzťahuje aj na osoby uvedené v § 31.

(3) Doplnenia, vysvetlenia, opravy, aktualizácie ako aj dokumenty a ich kópie sa k dokumentom pripájajú s takým označením, ktoré ich umožní odlíšiť od pôvodných dokumentov, zhromaždených ústavom.

(4) Poškodenému sa na jeho žiadosť vydajú predmety, ktoré boli pôvodne v jeho vlastníctve alebo boli v jeho držbe a nachádzajú sa v archíve ústavu.

§ 31

Právo na potvrdenie o pracovnom alebo služobnom pomere

(1) Príslušníci alebo pracovníci orgánov bezpečnosti štátu podľa § 5 môžu získať kópiu osvedčenia o službe alebo zamestnaní a kópiu posudku o službe alebo zamestnaní.

(2) Príslušníka, pracovníka alebo spolupracovníka orgánov bezpečnosti štátu podľa § 5 po predchádzajúcom zistení ústavu o fakte jeho služby, zamestnania alebo spolupráce s týmito orgánmi možno na jeho žiadosť informovať o dokumentoch ktoré sa ho týkajú a sú uložené v archíve ústavu.

§ 32

Využívanie dokumentov orgánmi verejnej moci

(1) Dokumenty, obsahujúce údaje o poškodených alebo tretích osobách môžu byť v nutnom rozsahu a spôsobom neohrozujúcim práva týchto osôb využité orgánmi verejnej moci na:

a) vykonanie zákona č. 119/1990 Zb. o súdnej rehabilitácii v znení neskorších predpisov,
b) vykonanie zákona č. 267/1992 Zb. a zákona SNR č. 319/1991 Zb.,
c) stíhanie trestných činov podľa § 1 písmeno a),
d) iný účel upravený osobitným právnym predpisov.

(2) Osobné údaje podľa odseku 1 nemôžu byť použité na škodu poškodeného.

§ 33

Využívanie dokumentov tajnými službami

(1) Príslušníci tajných služieb splnomocnení riaditeľom Slovenskej informačnej služby alebo ministrom obrany a v rámci svojich zákonných úloh po oznámení predsedovi môžu nazerať do údajov obsiahnutých v dokumentoch, zhromažďovaných a spravovaných ústavom.

(2) Dokumenty bezpečnostných orgánov štátu, ak neobsahujú osobné údaje poškodeného, alebo tretej osoby, môžu byť oprávnenými príslušníkmi tajných služieb využité v rámci ich zákonných úloh, ak obsahujú informácie o trestnom čine špionáže, terorizmu,

organizovanej trestnej činnosti so zahraničným prvkom alebo trestnom čine, ohrozujúcom ústavný poriadok Slovenskej republiky.

(3) Ustanovenie odseku 2 sa primerane vzťahuje na príslušníkov tajných služieb štátov, s ktorými má Slovenská republika uzavretú príslušnú medzinárodnú zmluvu, ak tieto dokumenty obsahujú informácie o trestnom čine špionáže, terorizmu alebo organizovanej trestnej činnosti s medzinárodným prvkom.

§ 34

Právo na dočasné obmedzenie prístupu

(1) Riaditeľ Slovenskej informačnej služby alebo minister obrany si môžu vyhradiť, že na určitú dobu k určitým dokumentom nemôže mať prístup žiadna iná osoba okrem určených predstaviteľov, ak je to nevyhnutné pre bezpečnosť štátu. Orgány iných tajných služieb môžu predkladať podobné žiadosti prostredníctvom riaditeľa Slovenskej informačnej služby.

(2) Dokumenty podľa odseku 1 predstavujú oddelený tajný súbor v archíve ústavu a sú objektom zvláštnej bezpečnostnej ochrany

(3) Predseda na návrh riaditeľa Slovenskej informačnej služby alebo na návrh ministra obrany vyhlasuje a odvoláva obmedzenie prístupu k určeným dokumentom. Proti rozhodnutiu predsedu sa minister obrany alebo riaditeľ Slovenskej informačnej služby môžu odvolať ku kolégiu ústavu.

(4) Obmedzenie prístupu podľa odseku 1 je utajovanou skutočnosťou podľa osobitného predpisu. 4)

(5) Ustanovenia tohto paragrafu neobmedzujú právo súdu a sudcu.

§ 35

Oznamovacia povinnosť

Ak predseda v súvislosti s vykonávaním svojich povinností zistí, že v dokumentoch sa nachádzajú informácie o trestných činoch podľa ustanovení zákona o Slovenskej informačnej službe alebo o veciach týkajúcich sa zamerania vojenských spravodajských služieb, neodkladne to oznámi riaditeľovi Slovenskej informačnej služby alebo ministrovi obrany. Ustanovenie Trestného poriadku o oznamovacej povinnosti sa tu neuplatňuje.

§ 36

Oznámenie poškodenému

(1) Riaditeľ odboru pre archiváciu a sprístupňovanie dokumentov upovedomí poškodeného o odovzdaní jeho osobných údajov iným osobám alebo organizáciám v zmysle ustanovení § 32 a § 33 a informuje ho o druhu odovzdaných údajov a o ich odberateľovi.

(2) Ustanovenie odseku 1 sa neuplatňuje v prípade, ak minister obrany, alebo riaditeľ Slovenskej informačnej služby oznámi predsedovi, že takéto upovedomenie by ohrozilo bezpečnosť štátu.

§ 37

Oprávnenie prikladať k dokumentom nové informácie

Ak sa riaditeľ odboru pre archiváciu a sprístupňovanie dokumentov ústavu dozvie, že u osoby, ktorá vykonáva verejnú funkciu sú osobné údaje, ktoré sa nachádzajú v dokumentoch nepravdivé, potom informáciu o tom vloží do súboru dokumentov, týkajúcich sa danej osoby.

§ 38

Informácie získané pre vedecký a publicistický účel z dokumentov ústavu nemôžu byť využité na iný účel ani odovzdané iným inštitúciám.

Šiesty oddiel
Vyšetrovanie trestných činov

§ 39

Vyšetrovanie

(1) Vyšetrovanie trestných činov podľa § 1 písmeno a) začína a vedie prokurátor komisie.

(2) Prokurátor ústavu v trestných veciach určených v § 1 má procesné oprávnenia, ako ich prokurátorovi určuje osobitný predpis. 9) Ak tento osobitný predpis hovorí o prokurátorovi, treba tým rozumieť prokurátora ústavu aj vo veciach, ktoré patria do kompetencie vojenských súdov.

(3) Cieľom vyšetrovania v prípadoch zločinov uvedených v § 1 je tiež všestranné objasnenie okolností prípadu a hlavne určenie poškodených osôb.

(4) Okolnosti upravené osobitným predpisom 10) nie sú prekážkou uskutočnenia cieľa o ktorom sa hovorí v odseku 3. Po dosiahnutí tohto cieľa sa konanie zastavuje.

(5) Pre vedenie vecí vrátane poskytovania právnej pomoci v rozsahu zločinov podľa § 1 písmeno a) sa uplatňujú ustanovenia osobitného predpisu. 9)

(6) Prokurátor komisie môže od stíhania upustiť alebo začaté konanie zastaviť vo vzťahu k páchateľovi podľa § 1 písmeno a), ak páchateľ dobrovoľne oznámil všetky podstatné informácie, ktoré sa týkajú spolupáchateľov pri trestnom čine, ako aj okolností jeho spáchania, ak tieto informácie umožňujú začatie konania proti určitej osobe. Pri zastavení

konania prokurátor zohľadní stupeň spoločenskej nebezpečnosti činu, ktorý páchateľ spáchal a mieru zavinenia ako aj charakter objasneného trestného činu a hlavne rozhoduje, či je možné iným spôsobom určiť páchateľov, spolupracujúcich pri dokonaní toho trestného činu a tiež ohodnocuje dôležitosť, akú má vyjasnenie trestného činu pre úlohy ústavu.

(7) Prokurátor môže začať konanie proti páchateľovi, od stíhania ktorého upustil na základe odseku 6 iba vtedy, ak v priebehu ďalšieho konania páchateľ odmietne výpoveď, alebo podá výpoveď inú, než je tá, ktorá bola dôvodom zanechania konania alebo jeho umorenia.

(8) Ak osoba, voči ktorej sa upustilo od stíhania na základe odseku 6, je pozvaná ako svedok, prokurátor komisie môže vydať rozhodnutie o utajení jej osobných údajov aj vtedy, ak nenastali okolnosti upravené v osobitnom predpise. 10)

(9) V odvolacom súdnom konaní konajú prokurátori kancelárie.

---

9) Zákon č. 141/1961 Zb., Trestný poriadok.
10) § 172 Trestného poriadku.

§ 40

Zahájenie a ukončenie vyšetrovania

Prokurátor kancelárie vydáva rozhodnutie o začatí alebo odmietnutí začatia stíhania trestného činu podľa § 1 písmeno a) do troch mesiacov od obdržania oznámenia o trestnom čine.

§ 41

Správa o vyšetrovaní

Po uplynutí troch mesiacov od začatia vyšetrovania vo veci podľa § 1 písm. a) prokurátor ktorý ho vedie podáva nadriadenému prokurátorovi správu o vykonaných úkonoch. Správu podáva po každých troch mesiacoch trvania vyšetrovania.

§ 42

Zverejnenie páchateľa

Predseda po získaní vyjadrenia riaditeľa kancelárie môže verejnosti poskytnúť osobné údaje o páchateľovi alebo páchateľoch trestného činu podľa § 1 písmeno a), aj keď sa trestné stíhanie neskončilo vynesením právoplatného rozsudku alebo bolo zastavené.

§ 43

Postavenie a platové pomery prokurátorov ústavu

(1) Riaditeľ komisie je nadriadený prokurátorom komisie.

(2) Príkazy upravené osobitným predpisom, 9) ktoré prekračujú úlohy ústavu môžu byť prokurátorovi ústavu ukladané len so súhlasom predsedu.

(3) Prokurátor ktorý bol odvolaný preto, že sa zriekol postavenia prokurátora kancelárie ústavu má právo vrátiť sa do predchádzajúcej funkcie alebo získať funkciu obdobnú tej, ktorú mal predtým, ak tomu nebránia iné právne prekážky.

(4) Platové pomery prokurátorov komisie určujú predpisy o platoch prokurátorov generálnej prokuratúry. Platy a s nimi spojené osobné náklady a náležitosti sú financované z prostriedkom ústavu.

(5) Vo veciach ktoré nie sú upravené týmto zákonom sa prokurátori ústavu riadia osobitným prepisom. 11)

---

11) Zákon č. 153/2001 Z.z., o prokuratúre

§ 44

Postavenie prokuratúry

(1) Kancelária je organizačnou jednotkou prokuratúry v chápaní medzinárodných zmlúv, záväzných pre Slovenskú republiku o právnej pomoci a právnych vzťahoch vo veciach civilných, rodinných, pracovných a trestných.

(2) Minister spravodlivosti môže na návrh predsedu delegovať sudcu na vykonávanie činností v Hlavnej komisii a pre poskytovanie právnej pomoci.

§ 45

Spolupráca ústavu so štátnymi orgánmi

Orgány súdnictva, prokuratúry, orgány a organizačné jednotky podriadené ministrovi vnútra, ministrovi obrany a ústredné orgány štátnej správy a orgány územnej samosprávy poskytujú pomoc ústavu pri realizácii jeho úloh ustanovených týmto zákonom.

Siedmy oddiel
Vzdelávacie funkcie ústavu

§ 46

Ústav:

a) vedie vedecké výskumy zločinov a udalostí podľa § 1 a sprístupňuje zhromaždené dokumenty iným vedeckým pracoviskám s cieľom vedenia takýchto výskumov, pri zachovaní podmienok ustanovených týmto zákonom,
b) poskytuje informácie o zhromaždených dokumentoch a publikuje súbory zhromaždených dokumentov a evidenčné záznamy a zoznam personálnych spisov podľa § 52,
c) informuje verejnosť o štruktúrach a metódach konania inštitúcií, príslušníkmi ktorých boli spáchané nacistické a komunistické zločiny a informuje o spôsoboch konania bezpečnostných orgánov štátu,
d) v Slovenskej republike a v zahraničí publikuje výsledky svojej práce a výsledky výskumov iných inštitúcií, organizácií a osôb, o problematike, ktorá je predmetom jeho výskumov,
e) organizuje výstavnícke činnosti,
f) podáva návrhy týkajúce sa historického vzdelávania.

Osmy oddiel
Sankcie

§ 47

(1) Kto bez oprávnenia dokumenty alebo zápis informácií, podliehajúce odovzdaniu ústavu na základe § 20 a § 24 odsek 1 alebo nachádzajúce sa v archíve ústavu ničí, ukrýva, poškodzuje, odstraňuje alebo mení ich zápis, iným spôsobom znemožňuje alebo značne sťažuje oprávnenej osobe alebo inštitúcii oboznámenie sa s nimi, alebo ruší alebo znemožňuje automatické zhromažďovanie alebo prenášanie takýchto informácií, môže byť potrestaný trestom odňatia slobody od 6 mesiacov do 8 rokov.

(2) Rovnako môže byť potrestaný ten, kto vlastní alebo má v držbe dokumenty alebo zápis informácií, podliehajúce odovzdaniu ústavu na základe ods. 1 a vyhýba sa ich odovzdaniu, sťažuje odovzdanie alebo ho znemožňuje.

(3) Kto pri získavaní informácií poskytovaných poškodenému na základe tohto zákona udáva nepravdu alebo zatajuje pravdu vediac, že sa ho týkajú okolnosti o ktorých sa hovorí v § 6, alebo že jeho osobné údaje môžu byť zverejnené na základe zákona bez jeho súhlasu, môže byť potrestaný trestom odňatia slobody od 6 mesiacov do 3 rokov.

(4) Kto podáva nepravdivé osvedčenie podľa § 29 odsek 5 môže byť potrestaný trestom odňatia slobody od 6 mesiacov do 3 rokov.

§ 48

Tomu, kto verejne a napriek faktom popiera zločiny o ktorých sa hovorí v § 1 písm. a), možno uložiť pokutu do výšky 300 000 Sk, alebo trest odňatia slobody do 3 rokov. Rozsudok sa zverejňuje.

§ 49

Zakazuje sa činnosť Komunistickej strany Slovenska a politických strán a hnutí, ktoré vo svojej činnosti smerovali k potláčaniu ľudských práv a demokratického systému a politických strán a hnutí, ktoré majú vo svojich politických programoch a politických cieľoch zásadné ideologické princípy politického programu Komunistickej strany Slovenska v celom období jej existencie.

Deviaty oddiel
Spoločné, prechodné a záverečné ustanovenia

§ 50

Na postup podľa tohto zákona sa okrem § 24 nevzťahujú predpisy o správnom konaní. 12)

12) Zákon č. 71/1967 Zb., o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov.

§ 51

Zverejnenie evidenčných záznamov a zoznamu personálnych spisov

(1) Ústav vydá do jedného roka odo dňa účinnosti tohto zákona tlačou a na elektronických médiách prepis evidenčných záznamov zo zachovaných alebo rekonštruovaných protokolov zväzkov a ďalších evidenčných pomôcok Štátnej bezpečnosti z rokov 1948 až 1989, predovšetkým s údajmi o dátume zavedenia zväzku, jeho pohybe a archivovaní, druhu zväzku a jeho zmene, osobách ak nejde o cudzincov, alebo objektoch, ku ktorým sú zväzky evidované. Zo zachovaných protokolov zväzkov Hlavnej správy rozviedky Zboru národnej bezpečnosti (I. správa) ministerstvo vydá prehľad objektových zväzkov evidovaných do 15. februára 1990 a prehľad aktívnych a vplyvových opatrení. Anonymizované zostanú osobné údaje fyzických osôb vedených v problematikách Štátnej bezpečnosti medzinárodný terorizmus a kontrarozviedna ochrana arabských krajín ako spolupracovníci Štátnej bezpečnosti.

(2) Zverejnenie evidenčných záznamov zo zachovaných a rekonštruovaných protokolov zväzkov hlavnej správy vojenskej kontrarozviedky zabezpečí ústav do jedného roka odo dňa nadobudnutia účinnosti tohto zákona. Z evidencií spravodajskej správy v rovnakom termíne zverejní prehľad aktívnych a vplyvových opatrení a rozpracovávaných objektov v problematikách vnútorný nepriateľ, politická emigrácia a ideovodiverzné centrály.

(3) Ústav vydá tlačou a na elektronických médiách prepis protokolov zväzkov odboru vnútornej ochrany Zboru nápravnej výchovy v rozsahu objektových zväzkov a zväzkov osôb evidovaných ako spolupracovníci tohto odboru, ak boli využité na prospech Štátnej bezpečnosti.

(4) Ústav priebežne vydá tlačou a na elektronických médiách zoznam personálnych (kádrových) spisov príslušníkov Štátnej bezpečnosti súčasne s uvedením dátumu zaradenia príslušníka do bezpečnostnej zložky, služobných funkcií vykonávaných príslušníkom v bezpečnostnej zložke a dátumu ukončenia tohto zaradenia.

§ 52

Predseda volený na prvé volebné obdobie predkladá na schválenie kolégiu štatút a zriadi organizačné jednotky ústavu najneskôr do troch mesiacov od zloženia sľubu.

§ 53

Národná rada Slovenskej republiky zvolí kolégium najneskôr do jedného mesiaca od účinnosti zákona.

§ 54

Kolégium oznamuje Národnej rade Slovenskej republiky kandidáta na predsedu na prvé obdobie do jedného mesiaca od prvej schôdze kolégia. Do zvolenia predsedu na prvé obdobie riadi ústav predseda kolégia,

§ 55

Národná rada Slovenskej republiky volí predsedu na prvé obdobie do jedného mesiaca od dňa oznámenia mena kandidáta.

§ 56

V pracovnoprávnych veciach neupravených týmto zákonom, ktoré sa týkajú vedeckých pracovníkov sa uplatňujú predpisy o Slovenskej akadémii vied a na ostatným pracovníkov sa uplatňujú predpisy o štátnej službe.

§ 57

V činnosti ústavu určenej v § 1 je povolené spracovanie osobných údajov aj bez súhlasu a vedomia osoby ktorej sa týkajú. 13)

13) § 4 ods. 1 zákona č. 52/1998 Zb., o ochrane osobných údajov v informačných systémoch.

§ 58

Účinnosť zákona

Tento zákon nadobúda účinnosť 1. mája 2002.

Dôvodová správa

Všeobecná časť

I.

Pracovná skupina ktorú sponzoruje UNESCO bola ustanovená vo februári 1994; boli do nej zahrnutí archivári, ktorí už mali skúsenosti s archívmi tohto typu, alebo sa zapodievali otázkami etiky archivárstva, ďalej boli prizvaní experti na otázky ľudských práv. Členov vyberali tak, aby sa zachovalo rovnomerné zastúpenie krajín strednej a východnej Európy, Latinskej Ameriky, Afriky a Západnej Európy, v ktorých už prebiehala politická premena.

Skupina prvý raz zasadala v roku 1994 v hlavnom meste UNESCO v Partíži. Z tohto prvého zasadnutia pochádza základné vyhlásenie o účele a zámeroch účinkovania skupiny a tiež plán práce. Skupina sa znovu zišla vo februári 1995 v meste Koblenz (Nemecko), aby zhrnula prácu, ktorú vykonali jej členovia a hlavne aby sa pokúsila rozobrať tému ohodnocovania (významnosti) dokumentácií. Posledné stretnutie sa konalo v decembri 1995 v Salamanke (Španielsko), kde po dvoch rokoch pôsobenia bol schválený záverečný text správy o činnosti.

a) Všeobecné úvahy a odporúčania

Dôvody pre zachovanie dokumentačných prameňov pre štúdium (analýzu) represie

V krajinách, v ktorých prebieha proces prechodu k demokracii sa pri každej rozprave o archívoch bývalých útvarov štátnej bezpečnosti ako prvý bod rozoberá otázka, či majú alebo nemajú byť zachované. Všetky neskoršie rozpravy o tom, ako sa s nimi v archívoch má narábať, ako ich môžu využívať občania a nová štátna správa, alebo keď sa hovorí o profesionálnej etike ktorá súvisí s ich obsahom, sú závislé na tom, aká bola odpoveď na prvú otázku.

Sú známe príklady krajín, v ktorých všetky typy archívov bezpečnostných služieb boli zachované takmer úplne tak, ako boli založené pred nástupom demokratických režimov. Jestvujú však aj opačné príklady, keď sa nezachovali žiadne písomné svedectvá o represii, alebo aspoň nikto nevie kde sa nachádzajú. Medzi takými sa dajú uviesť krajiny, v ktorých dokumenty využívali zo začiatku pre administratívne účely, potom ich však z etických dôvodov zničili.

Príkladom druhého typu je španielsky hovoriaca krajina Chile. Dodnes sa nevie, či ešte jestvujú dokumenty hlavných represívnych inštitúcií vojenskej diktatúry, ako bola DINA a jej útvary CNI. Preto na začiatku procesu prechodu, keď sa jednoznačne začala pociťovať potreba poznať pravdu o politickom násilí, o miznutí ľudí a vraždách v Pinochetovom režime, neprekonateľnou prekážkou sa stal nedostatok dokumentovaných dôkazov. Komisia pre pravdu a zmier, ktorá vznikla v roku 1990 ako priekopnícky útvar, bola konfrontovaná s požiadavkou pätnásť rokov histórie krajiny rekonštruovať na základe osobných svedectiev, ktoré sa opierali o napísané alebo orálne spomienky tých, ktorých sa to týkalo. Komisia, ktorá na základe pamätí chcela rozšíriť poznatky o výstrelkoch bývalého režimu, nebola schopná osvetliť osudy mnohých tých, čo zmizli bez stopy, alebo aj tých, čo za ukrutnosti zodpovedajú. Skúsenosť z Chile je jednoznačná: v dôsledku straty dokumentácie najväčšiu ujmu pociťuje chilské obyvateľstvo a najviac získavajú agenti, ktorí represiu vykonávali, hlavne ich šéfovia. Isté je iba toľko, že chilský návrat k demokracii bol vedený pod heslom uzmierenia, ale v značnej miere sa vytratila možnosť, aby kriminálne živly boli pohnané na zodpovednosť za spáchané zločiny.

Podobný prípad sa vyskytol v Južnej Afrike, kde Agentúra pre národnú bezpečnosť, zodpovedná za dokumentáciu, ktorú v minulosti sama vytvárala, pôsobí aj naďalej.

V Španielsku je jedným z prameňov dokumentácie, ktorej miesto uloženia nie je známe je úrad predsedníctva vlády pod kontrolou plukovníka San Martina, ktorý v posledných rokoch diktatúry pracoval v spravodajskej službe.

Chilský prípad nie je výnimočný. V rozmedzí rokov 1979 a 1980 v Afrike rhodézska vláda skartovala dokumenty z posledných rokov represívneho režimu, ktorý sa opieral o štyri najdôležitejšie a špecializované bezpečnostné organizácie, a to: Centrálnu spravodajskú organizáciu, Špeciálne policajné oddelenie, Špeciálne súdy a vojenskú jednotku, známu ako „Selous Scouts".

Z obdobia po páde berlínskeho múru a po opätovnom zjednotení Nemecka ktoré sa stalo nástupcom Nemeckej demokratickej republiky sa dá uviesť príklad opačného druhu. Hoci sa archívy STASI nepodarilo zachovať v úplnosti, predsa len sa z nich podarilo zachrániť prevážnu časť. Umožnila to hlavne skutočnosť, že nemeckí občania sa rozhodli, že archívy treba zachovať, pretože si hneď od začiatku uvedomovali ich dôležitosť. Takto sa archívy STASI bezprostredne po prevrate dostali do rúk nových úradov. Podporou bolo spontánne želanie občanov, ktorí pochopili, že je žiadúce, aby z účasti na novej administratíve boli vylúčené osoby, ktoré boli zodpovedné za rozsiahle represie práve odstráneného režimu. Archívy sa využívajú na postih osôb zodpovedných za krutosti režimu a na odškodnenie obetí represie. Paralelne sa vytvárali nové právne normy, ktoré sa môžu odporúčať ako príklad. Vyústili do dvoch zákonov: provizórny vzišiel v NDR pred zjednotením a druhý – definizívny – až v zjednotenom Nemecku. Ich hlavnými protagonistami boli občania. Rozhodujúcu úlohu zohrali skupiny, ako napríklad tá čo vznikla pod vedením reverenda Gaucka. Nemci sa pravdepodobne rozpamätali na úlohu, ktorú na konci 2. svetovej vojny zohrali nacistické archívy. Treba si spomenúť, že najvážnejšie boli využité pri súde v Norimbergu, ktorého hlavnými protagonistami však neboli nemeckí občania, ale vojenské úrady víťazných spojencov.

Akoby do stredu medzi spomenuté dve kategórie skúseností treba zaradiť skúsenosť grécku. Grécko v rokoch, ktoré bezprostredne nasledovali po diktatúre využívalo dokumenty represívnych útvarov hlavne v administratíve na očistu od osôb zodpovedných za represie. Archívy boli neskôr zničené. Stalo sa tak v duchu novej legislatívy, ktorá pravdepodobne z etických dôvodov vychádzala z názoru, že nie je žiadúce, aby sa v registroch a verejne prístupných archívoch držali podklady o ľuďoch, ktorí v predchádzajúcom režime vykonávali činnosti, ktoré neskôr boli vyhlásené za nelegálne. Napriek tomu sa podarilo očistiť spoločnosť od vinníkov a súčasne odškodniť ich obete. V Grécku nezostali písomné dokumenty o represii, ani také, na základe ktorých by niekto mohol žiadať nový spôsob odškodnenia. Takým riešením sa síce umožnilo urobiť čiaru za obdobím diktatúry plukovníkov, no z pohľadu historického a dokumentárneho dedičstva Grécka sa to nedá považovať za uspokojivé riešenie.

V Španielsku prebehla diskusia, či majú byť zničené zložky policajných archívov, ktoré môžu osvetliť politické, odborárske a ideologické pozadie toho, čo Frankov režim považoval za neprijateľné. Výsledkom bola humorná príhoda, keď španielsky parlament viedol rozpravu o návrhu na zničenie týchto zložiek (na madridskom letisku zatkli komunistického poslanca Enrique Curiela, pretože v počítačových záznamoch polície bola o ňom zmienka, že je aktivistom v podzemnom hnutí). Výsledkom bolo zrušiť (vymazať) policajné počítačové databázy o politicko-sociálnych aktivitách, ako sa zachovali z doby predchádzajúceho režimu; súčasne však v zmysle toho istého rozhodnutia všetky zložky politického charakteru držané v policajných archívoch sa museli presunúť do Národného historického archívu. Žiadali to dvaja ministri, minister vnútra zodpovedný za centrálny policajný archív a minister kultúry, zodpovedný za Národný historický archív. Tak sa stalo, že

súbor dokumentov, nenahraditeľný pre štúdium opozičných sociálnych hnutí z doby štyridsiatich rokov Frankovho režimu zostal zachovaný.

Často sa hovorí, že archívy sú najvernejším odrazom histórie ľudu a stávajú sa neodmysliteľnou súčasťou pamäti národov. Rozhodne to platí v prípade totalitných, diktátorských alebo represívnych režimov. V nich chýbajú legálne prostriedky, ktoré by zachycovali pluralitu myšlienok a spôsobov správania. Iba policajné archívy a archívy patriace spravodajským službám, teda inštitúciám, ktoré kontrolovali obyvateľstvo, môžu odzrkadľovať priebežne sa vyskytujúce sociálne konfrontácie, ktoré sa v takých režimoch nutne prejavujú. V protiklade s tým obrazom verejnosti, ako ho tieto režimy prezentovali, sa jej pravá podoba dá objavovať v zložkách a výkazoch bezpečnostných služieb. Existencia dôležitých policajných archívov je akousi spoločnou charakteristikou všetkých týchto režimov. Represívny aparát bol obvykle veľmi rozsiahly a mal k dispozícii veľkú dokumentačnú štruktúru. S jej pomocou boli skoro každodenne zaznamenávané informácie o jednotlivcoch a skupinách. V mnohých prípadoch to bol jediný spôsob, ako si režim mohol zabezpečiť moc.

Vo všetkých krajinách, ktoré prežili éru politických represií, vyrastal neobyčajný záujem o archívy z tej doby. Nielen historici, ale aj novinári pociťovali legitímnu túžbu, aby do tajomstiev represie mohli čo najhlbšie nazrieť. Žiadalo sa, aby sa tejto túžbe vyhovelo zákonným spôsobom, so zárukou, že nevyvolá hrozbu súdnych postihov a nenaruší sa ani právo na súkromie obetí represie, vrátane prípadov, keď sa všetko akoby bodkou za vetou, skončilo zákonnou formou, čiže amnestiou.

Zreteľne sa rysujú argumenty na podporu zachovania týchto dokumentov. Hoci sa stále ozývajú vážne pochybnosti, či nejestvuje možnosť nového zneužitia dokumentov na represiu. Keď nie je istota, že dokumenty boli zničené alebo postúpené úradom, ktoré sa zreteľne odlišujú od bývalého režimu, ako je to v prípade Chile, treba mať na zreteli možnosť, že budú zneužité v neprospech ľudských práv. V hypotetickom ohrození obnovy represívneho režimu by mohli tieto dokumenty viesť k nepríjemným dôsledkom. Pre každý prípad by bolo najlepšie, keby také dokumenty boli legálne zverené štruktúram demokratického štátu a tak zostali v rukách archivárskych profesionálov.

Na záver treba povedať, že dokumenty, ktoré nahromadili represívne orgány, sú dôležité pre pamäť ľudu a predstavujú neodškriepiteľné svedectvo. Avšak najzávažnejší argument na prospech toho, aby archívy z obdobia represie boli zachované novými demokratickými štátmi spočíva v dôležitosti, akú tieto dokumentačné pramene (svedectvá) majú pre ľudí ktorí boli poškodení minulým režimom ako priame alebo nepriame obete. Dokumenty z obdobia represie majú rozhodujúci význam pri vymáhaní individuálnych práv: amnestia, odškodnenie, dôchodok, občianske práva (dedičstvo, vlastníctvo ...) v podmienkach novej politickej situácie.

Kľúčová úloha archívov v podmienkach politického prechodu

V závislosti na ceste, ktorou sa vracala demokracia, čelia archívy bezpečnostných služieb represívneho režimu mnohým alternatívam. Spôsob akým represívny režim zanikal značne ovplyvňuje budúcnosť jeho archívov. V procesoch „zmeny na základe dohody" alebo „národného zmierenia" argumenty na prospech odškodnenia obetí majú prednosť pred všetkým ostatným. V niektorých prípadoch sú prednejšie ako volanie po zverejnení mien tých, čo sú zodpovední, pretože tzv. „právo posledného úderu" musí ustúpiť v záujme sociálneho mieru. Ale v prípade že ide o revolučnú zmenu alebo rýchly kolaps systéme, prvou požiadavkou sa stáva volanie po zodpovednosti (vinníkoch). V takom prípade je úloha archivárov omnoho príjemnejšia, pretože kolaps systému si vyžaduje nové plánovanie a tiež zmeny zaužívaných postupov a osôb. Keď však demokratizačný proces bol zahájený už

v dobe pôsob represívneho režimu, eventuálne na konci dlho prebiehajúceho evolučného procesu, vždy zostane rad obtiažne prekonávaných prekážok. Stáva sa to v situáciách, keď jednotlivci z predchádzajúceho režimu zostávajú v zodpovedných pozíciách, či už v procesoch represie vykazovali alebo nevykazovali aktivitu.

Ako už bolo povedané, nejestvuje pravdepodobnosť, že sa vyskytnú presne rovnaké prípady, ale pre ilustráciu sa predsa len dajú uviesť dve alternatívy: nemecký prípad v súvislosti s archívmi STASI a španielsky prípad v súvislosti s archívmi represívnych inštitúcií. Frankovej éry. Išlo o diametrálne rozdielne typy prechodu, ktoré sa uskutočnili za pc statne rozdielnych podmienok štartu (zahájenia). Nemecký prípad bol dôsledkom totálneho kolapsu režimu a ten druhý bol výsledkom dlhodobého prechodu, ktorý zahájil samotný Frankov režim, pričom sa vyhýbal úplnému rozchodu s „legalitou".

V procese politického prechodu predstavujú archívy podstatný prostriedok na posilnenie kolektívnych a individuálnych práv. Úspech metód náhrady a odškodnenia obetí represie a tiež odstraňovanie tých, čo sú za minulý režim zodpovední, bude v značnej miere zavisieť na využívaní dokumentov represívnych inštitúcií. V procese konsolidovania demokracie v novom politickom štáte rozhodujúci vplyv zohráva okolnosť, či uspela podpora zachovania archívov a či sa vytvorili inštitúcie so zodpovednosťou za ich ochranu. V procese konsolidovania kolektívnych a individuálnych práv archívy zohrávajú tieto základné funkcie:

Kolektívne práva

1. *Právo ľudí a národov zvoliť si vlastnú cestu na politickú zmenu*
Bude vážne ovplyvnené dostupnosťou dokumentov. Bez archívov nejestvuje skutočná sloboda voľby. Komisie pravdy, ako sa ukázalo v Poľsku, Chile alebo v Južnej Afrike, môžu uspokojivo splniť svoju prácu, iba ak sa zachovali základné pramene dôkazov o represii.

V nemeckom prípade verejnosť pochopila (uznala) dôležitosť archívov STASI nielen pre plánovanie budúcnosti, ale aj pre pochopenie, ako bola minulosť podmienená akciami spravodajských a represívnych inštitúcií. Tento postoj bol ďalekosiahle ovplyvnený poznatkami, ktoré mali ľudia z doby po 2. svetovej vojne, keď videli, ako sa zaobchádzalo s nacistickými archívmi a ako Dokumentačné stredisko v Berlíne chápalo ich význam a podľa toho ich sústreďovalo a zabezpečovalo.

2. Nespochybniteľné musí zostať *právo ľudu na úplnosť svojej napísanej pamäti.* Ak určitá komunita volí odpúšťanie ako spôsob zvládnutia politickej premeny, nesmie to vyústiť do straty dokumentovaného dedičstva minulosti. Národy majú nielen právo, ale aj povinnosť zachovať svoju pamäť tým, že ju uložia do archívov. I keď konkrétna generácia smie voľne rozhodovať za ďalšie generácie. Právo na vysledovanie trasy, ktorá viedla k politickým premenám, upiera komukoľvek právo aby ničil dokumenty.

3. *Právo na pravdu.* Z vyššie uvedenými dvomi právami veľmi úzko súvisí právo občanov na dosažiteľne úplné informácie o aktivitách predchádzajúcich režimov, či vykonávaných ich parlamentnými predstaviteľmi alebo iným systémom, ktorý títo predstavitelia považovali za primeraný. Na tomto základe pracovali všetky tzv. Komisie (na zisťovanie) pravdy, či to už bola „Komisia pre pravdu a zmierenie" v Chile alebo „Komisia pravdy a zmierenia" v Južnej Afrike, či „Najvyššia komisia na výskum zločinov proti poľskému národu" v Poľsku.

4. *Právo na identifikáciu zodpovedných za zločiny proti ľudským práva.* Právo na identifikovanie (zisťovanie) agentov represie by malo byť posudzované nezávisle na politickom rozhodnutí o následkoch ich zodpovednosti, prípadne o tom, či aj naďalej môžu

pokračovať v službe verejnosti. V niektorých krajinách sa v rámci procesu prechodu k demokracii v záujme podpora národného zmierenia dala prednosť politike amnestie alebo odpúšťania pre činiteľov zodpovedných za porušovanie ľudských práv. Lenže v demokracii majú občania právo, aby sa dozvedeli mená činiteľov minulého režimu, ktorí sú zodpovední za porušovanie ľudských práv, aby tak mohli zamedziť ich politické uprednostňovanie. Nemecká legislatíva sa už zmienila o regulatívoch, ako sa to má vykonávať. Zákon o archívoch STASI umožňuje, aby súkromné alebo verejné inštitúcie mohli overovať, či verejní činitelia a zástupcovia občanov boli previazaní na bývalú represívnu mašinériu. Rozsah preverovania je obmedzený iba na to, aby bývalí agenti a spolupracovníci ministerstva vnútra len preto, že sa o nich nevedelo, sa nemohli udržať v dôležitých štátnych pozíciách. Na druhej strane však legislatíva nedovoľuje voči osobám, ktoré v dobe predpokladanej účasti na porušovaní ľudských práv mali menej ako osemnásť rokov. Takisto je stanovený termín pätnásť rokov, dokedy také vyšetrovanie musí byť vykonané (rok 2006) a odkedy vstupuje do platnosti zákonná premlčacia doba.

Individuálne práva

1. *Právo na zisťovanie (odhaľovanie)osudu príbuzných, ktorí zmizli v období represie.* Jedným z najhorších dopadov represie je skutočnosť, že občania nemajú informácie (nevedia) o osude príbuzných alebo priateľov, ktorí zmizli. Archívy o represii musia umožniť vyšetrenie a ak je to možné aj objasnenie takých prípadov.

2. *Právo byť oboznámený s údajmi (informáciami) o osobách, ktoré sa nachádzajú v archívoch o represii*: je známe ako 'habeas data' a zabezpečuje právo oboznámiť sa, či osoba bola držaná políciou alebo spravodajskými službami bývalého represívneho režimu a vyhodnotiť, akým spôsobom mohol byť ovplyvnený jej osobný, rodinný alebo pracovný život v dôsledku politickej, ideologickej, etnickej alebo rasovej predpojatosti. To isté právo sa musí uplatniť na prospech agentov a zamestnancov inštitúcií represívneho režimu.

3. *Právo na historický výskum za účelom poznania (uvedomenia si)*: všetci občania majú právo na prístup k prameňom na štúdium histórie svojho národa. Sprístupňovanie takej dokumentácie musí brať do úvahy potrebu ochrany súkromia obetí a tretích osôb o ktorých je v dokumentoch zmienka.

4. *Právo amnestovať väzňov a obete politickej pomsty*: v každom procese prechodu k demokracii treba navrátiť slobodu, postavenie v zamestnaní alebo poskytnúť odškodnenie osobám, ktoré boli odsúdené alebo prepustené z práce pre výlučne politické, náboženské, etnické alebo rasové dôvody. Často sa iba v archívoch bývalých represívnych režimov dá nájsť dôkaz o tom, že odsúdenie alebo prepustenie sa opieralo o politické, náboženské, etnické alebo rasové dôvody.

5. *Právo na odškodnenie a nápravu škôd, ktoré utrpeli obete represie*: keď úrady nového demokratického režimu rozhodujú o poskytovaní odškodnenia obetiam represie, potrebné dôkazy môžu čerpať z dokumentácie inštitúcií bývalého režimu.

6. *Právo na navrátenie konfiškovaného majetku*: v prípade, že občania štátu, ktorý sa nedávno vrátil k demokracii majú zákonné právo na návrat osobného majetku, ktorý bol skonfiškovaný bývalým režimom pre ich vieru a ideológiu, dokumenty archívov represívnych inštitúcií poskytnú podrobnosti o takom majetku a tiež informácie o tom, kde sa nachádza a čo sa s ním stalo. V prípade že reštitúcia nie je možná, pretože sa majetok stratil alebo má nových legitímnych vlastníkov, archívne dokumenty môžu dokázať právo na poskytnutie primeraného odškodnenia.

Povinnosť poskytovať archívne dokumenty o represii pre právne úkony

V procese politického prechodu musí zákonodarca brať do úvahy archívy a ich úlohu ako nástroja pri vypracovávaní (budovaní) novej legislatívy. Španielsky príklad svedčí o úzkom prepojení medzi využívaním legislatívy v súvislosti s amnestiou, zbavením viny a odškodnením a dôkazmi, ktoré sú zachované v dokumentoch archívov represie, čo umožňuje uplatnenie práva. V procesoch, ktoré sa konajú po ukončení represívneho režimu musia archivári brať do úvahy legislatívu, ale tiež aj nastávajúce zmeny, aby sa v novej situácii právo dalo uplatniť (presadiť).

Pri vedomí potrieb a závažnosti úlohy dokumentov o represii by sa archivári všetkých krajín, od najvyšších autorít až po skromného malého archivára, mali chopiť iniciatívy, aby pri právnych procesoch vo svojich krajinách v záujme ochrany osobný a kolektívnych práv, ako bola o nich zmienka vyššie, alebo aj iných práv, ktoré sa môžu objaviť, pomohli nasledovnými legálnymi spôsobmi:

1. Záznamy, ktoré vytvorili a nahromadili bývalé represívne útvary sa pri čo najskoršej vhodnej príležitosti musia dať pod správu nových demokratických úradov a tieto úrady musia podrobne evidovať ich držbu. Demokratické úrady by mali vytvoriť komisie, ktoré budú zodpovedať za riadenie vyhodnocovania a do práce komisií musia byť úzko zapojení aj archivári. Komisie by mali prevziať zodpovednosť za archívy tých spravodajských služieb, ktorých pôsobnosť v novom režime pokračuje. Komisie by mali odčleniť zložky, ktoré polícia, bezpečnostné alebo spravodajské organizácie pri plnení svojich povinností v novom režime už nemusia mať v držbe. Bezpečnostné útvary musia zabezpečiť prevoz vybraných zložiek a dokumentov do národných archívov, do inštitúcií, ktoré sa zapodievajú odškodnením alebo zbavovaním viny obetí represie a vykonávajú preverovanie bývalých činiteľov (úradníkov), alebo ich dajú k dispozícii „komisiám pravdy".
2. Dokumenty bývalých represívnych útvarov sa musia uchovávať v archívnych fondoch národného systému archívov, alebo sa dajú k dispozícii inštitúciám, ktoré identifikujú bývalých činiteľov (úradníkov), či sa zapodievajú odškodňovaním obetí represie, alebo zabezpečovaním kolektívnych a individuálnych práv. Na rozdiel od španielskeho riešenia, ktoré je uvedené ako prvé, by sa malo uprednostniť riešenie druhé, teda nemecký a portugalský model. Veľký počet dotazov by mohol viesť ku kolapsu bežnej aktivity tradičných archívov, ktoré obvykle nemajú zvlášť veľký rozpočet a počet pracovníkov. Preto ba sa mali vytvárať inštitúcie s dočasnou pôsobnosťou a so štábom špeciálne povereným na tieto zvláštne úlohy, aby prevzal plnenie týchto zodpovedných povinností. Zlepší sa tak kvalita poskytovaných služieb, pričom archívy sa budú môcť venovať plneniu svojich tradičných úloh. Musí sa však zreteľne stanoviť, že tieto inštitúcie majú iba dočasnú pôsobnosť. Na definitívne umiestnenie dokumentov, ktoré sú súčasťou kolektívnej pamäti, musí slúžiť národný depozitár historických písomností.
3. Možno bude potrebné vytvoriť novú legislatívu, ktorá ochranu dokumentov bývalých represívnych inštitúcií postaví na roveň ochrany kultúrneho dedičstva. Ak už existuje legislatíva na ochranu kultúrneho dedičstva, nutne by sa mala týkať aj tých dokumentov. Ak existujú predpisy, ktoré sa týkajú ochrany dokumentárneho dedičstva v archívnych inštitúciách, treba tieto dokumenty presunúť k nim a tam budú zabezpečené ako kultúrne dedičstvo. Pre každý prípad však je potrebné, aby tieto dokumenty boli zreteľne deklarované ako kultúrne dedičstvo.
4. Mali by sa zahájiť iniciatívy, ktorých cieľom by bolo, prostriedkami archívov zaručovať práva jednotlivcov, na základe nového všeobecného zákona, alebo na základe primerane modifikovaného zákona, ktorý už existuje. Práva, ktoré by mali byť zaručené, by mali zahrňovať:

- Právo všetkých osôb na prístup do archívov za účelom získania informácie, či tam je alebo nie je o nich informácia alebo dokument, avšak pod podmienkou, že bude zaručené zachovanie tajomstva o tretích osobách,
- Právo tých, čo neboli v službách represívnych organizácií, aby rozhodli, či do záznamu, ktorý obsahuje ich osobné údaje smú nahliadnuť tretie osoby. Osobné kartotéky obetí represie by na zákonom stanovenú dobu mali byť zabezpečené proti verejnému prístupu, s výnimkou, že na to zvláštne povolenie dá osoba ktorej sa týkajú, alebo osoby jej blízke. Osoby by mali mať príležitosť robiť korektúry alebo vpisovať komentáre k informáciám, ktoré sú o nich vedené v osobných kartotékach. Tie by sa mali stať súčasťou kartotéky, ale zostávať zreteľne oddelené od represívnym režimom vyhotovených dokumentov, v ktorých by sa však nemali robiť úpravy.
- Právo dostať oprávnenie ku kartotékam agentov represie, ale so zárukou zabezpečenia podľa ustanovenia legislatívy.

Potreba zverejnenia informácie o archívoch represívnych režimov

Vyvrcholením celého procesu bude vypracovanie súhrnnej správy, v ktorej budú uvedené podrobnosti o novým štátom ustanovených právach, ďalej tam bude správa o rozložení archívov a inštitúcií, ktoré s nimi súvisia. Do tejto by nemali byť zapojené iba príslušné inštitúcie verejnej moci, ale mali by byť prizvaní všetci, ktorých sa to týka: politické strany, odbory, cirkevné ustanovizne, nadácie a organizácie na ochranu ľudských práv. Dôležité je, aby sa zapojili aj médiá, hlavne rozhlas a televízia.

Pracovná skupina vyslovuje naliehavú požiadavka, aby archivári, ktorí narábajú s dokumentmi o represii prijali

b) Etický kódex

Z pohľadu narábania so záznamami (dokumentáciou), o ktorých sa hovorí v tejto správe, by návrh etického kódexu mohol byť veľkou pomocou. Archívy poverené spravovaním týchto záznamov musia byť vybavené takými kódexmi. Zvlášť dôležité je, aby s ich zásadami bol jednoznačne uzrozumený ten štáb pracovníkov, ktorý pokračuje v práci v archívoch už z doby bývalého režimu. Etický kódex má zahŕňať tieto body:

- dokumenty o represii sú dedičstvo ľudu; musia byť zachované v neporušenom stave a majú slúžiť ako výstraha pred intoleranciou, rasizmom a politickou totalitou,
- archivári sú vykonávateľmi vôle ľudu v zmysle zákona,
- individuálne práva obetí politickej represie majú prednosť pred historickým výskumom,
- archív by o žiadnom dokumente nemal rozhodovať podľa selekcie, v zmysle jeho hodnoty pre vedecký výskum,
- archivár nie je cenzorom; o tom, ktoré dokumenty majú byť sprístupnené a ktoré nie, rozhoduje zákon,
- ak legislatíva nie je dostatočne detailná, archivári ju môžu interpretovať podľa legálneho odporúčania odborníkov v oblasti administratívneho práva; v prípadoch, keď sa zachovanie súkromného tajomstva dostáva do konfliktu s požiadavkou historického výskumu treba používať reprodukcie originálnych dokumentov, pričom mená obetí represie alebo tretích osôb musia byť nečitateľné,

- vo všetkých prípadoch žiadostí o overovanie kópií za účelom potvrdenia oprávnenosti sťažností obeti represie alebo iných osôb musia archivári postupovať s najväčšou obozretnosťou,
- archivár musí zabezpečiť kontrolné opatrenia za účelom ochrany dokumentov s obsahom citlivých informácií; dokumenty o represii by sa mali držať vo všeobecných archívoch, ale v špeciálne zabezpečených oceľových skriniach a k týmto dokumentom má mať prístup iba personál archívu,
- používanie automatizovaných databáz, ktoré súvisia s obeťami represií sa zo strany archivárov musí obmedziť iba na najnutnejšie úkony v zmysle požiadavky 'habeas data'. Tieto databázy by sa mali používať iba ako pomoc pri vyhľadávaní. Žiadne iné ich administratívne ani úradné využívanie by sa nemalo povoľovať.

c) Všeobecné odporúčania

Platí všeobecné pravidlo, že všetky zásadné archivárske princípy zostávajú v platnosti aj v archívoch s materiálmi o represiách. U archivárov sa môže vyskytnúť tendencia, aby zaviedli novú klasifikáciu záznamov z represívnych inštitúcií, najmä pôvodom od tajných služieb, ktoré sa im javia ako bez systematického zoradenia. Avšak za nápadným nedostatkom usporiadania sa môže skrývať utajovaná logika, ktorá má naznačiť špeciálnu štruktúru fondov dokumentácie. V týchto prípadoch sa treba držať zásady „ rešpektovať fondy" a treba zachovať pôvodný poriadok. Základnou zodpovednosťou archivárov potom zostáva pochopiť dynamiku fungovania týchto inštitúcií a odzrkadliť to v klasifikačných schémach a popisoch v ich archíve.

Koncom 80-tych rokov, keď bol v krajinách sovietskeho bloku zvrhnutý komunistický režim, začali sa jednotlivci a skupiny zaoberať dôsledkami dlhodobého pôsobenia komunistickej moci v spoločnosti a hodnotiť ich z rozličných hľadísk – morálneho, právneho, politického, spoločenského a historického. V krajinách strednej Európy sa tieto aktivity postupne inštitucionalizovali. Prvá a zrejme najznámejšia inštitúcia vznikla v Spolkovej republike Nemecko. V roku 1991 bol zákonom vytvorený Úrad spolkového splnomocnenca pre materiály bývalého STASI. Úrad bol poverený odborne spracovávať a sprístupňovať občanom archívne i nearchivované (a dokonca rekonštruované) materiály po štátnej inštitúcii bývalej NDR, ktorá vyvíjala voči občanom najtvrdšie represie.

Po rozdelení Československa sa v roku 1993 na Slovensku snahy inštitucionalizovať dokumentovanie a vyhodnocovanie dôsledkov vládnutia komunistickej moci zmrazili napriek tomu, že v bývalom Československu od roku 1991 pracoval pri Federálnom ministerstve vnútra Úrad pre dokumentáciu a vyšetrovanie činnosti ŠtB, ktorý pred rozdelením svojou činnosťou pokrýval i územie Slovenska. Pretrvávali však naďalej snahy jednotlivcov či niektorých vedeckých inštitúcií zväčša historickým bádaním o nedávnej minulosti.
Až v roku 1996 bol prijatý zákon číslo 125/1996 Z. z., o nemorálnosti a protiprávnosti komunistického režimu, ktorý deklaroval neprávosti spôsobené komunistickým režimom a ktorý sa snažil nielen rehabilitovať, ale i aspoň morálne oceniť odpor voči nemu.
V roku 2000 minister spravodlivosti zriadil prvú inštitúciu na Slovensku, ktorá má zhromažďovať, vyhodnocovať a odborne spracovávať dokumenty o nemorálnosti a protiprávnosti komunistického režimu a systematicky vyvíjať iniciatívu s cieľom rozšíriť pôsobnosť na všetky represívne a ideologické zložky komunistického režimu a zhromaždené dokumenty sprístupňovať občanom.

Ako završenie vyrovnávania sa s komunistickým režimom sa predkladá zámer sústrediť všetky dokumenty o činnosti represívnych zložiek štátnej moci – orgánov bezpečnosti štátu v celom období národnej neslobody pod kontrolu týmto zákonom zriadenej inštitúcie, ktorej činnosť má byť riadená Národnou radou Slovenskej republiky voleným predsedom a kolégiom.

II.

Novodobé dejiny národa sú poznačené neslobodou spôsobenou represívnymi ideologickými režimami, ktoré kolaborovali s cudzou, v niektorých obdobiach okupačnou mocou. Stovky tisícok ľudí a rodín žilo v tejto dobe svoje tragické životy. Represívne orgány udržiavali moc vládnúcej vrstvy obmedzovaním a hrubým porušovaním ľudských a občianskych práv a verejným šírením atmosféry strachu.

Aj toto obdobie je súčasťou našich národných dejín. Skutočná činnosť represívnych orgánov je dodnes utajená a je ukrytá v desiatkach kilometrov dokumentov. Každý má právo na prístup k dodnes tajným dokumentom o činnosti týchto režimov a o činnosti cudzích mocností na našom území, ktorá spôsobovala individuálne tragédie a násilne určovala osudy ľudí, ktorí sú stvorení ako slobodné dôstojné bytosti. Každý má právo vedieť o odpore voči týmto režimom. Je povinnosť demokratického právneho štátu a povinnosť slobodymilovných ľudí sprístupniť aj túto temnú stránku našich dejín.

Navrhuje sa upraviť zhromažďovanie, evidenciu, sprístupňovanie a využívanie dokumentov, ktoré vznikli činnosťou bezpečnostných orgánov Nemeckej tretej ríše, Zväzu sovietskych socialistických republík a bezpečnostných orgánov štátu a ktoré sa týkajú zločinov spáchaných na osobách slovenskej národnosti alebo na slovenských občanoch iných národností a tiež dokumentov o činnosti bezpečnostných orgánov štátu.

Zákon upravuje, že ide o nacistické zločiny, komunistické zločiny, zločiny proti mieru, ľudskosti, vojnové zločiny a o iné represie z politických dôvodov, ktorých sa dopustili príslušníci slovenských a československých orgánov bezpečnosti štátu, orgánov činných v trestnom konaní, alebo osoby, ktoré konali z ich poverenia za činy v záujme slobody, demokracie a nezávislej existencie Slovenskej republiky.

Navrhuje sa, aby Národná rada Slovenskej republiky, najstarší národný inštitút a od roku 1990 aj ústavný orgán volený v priamych, tajných a slobodných voľbách, ktorý jediný nemá totalitného predchodcu, zriadila zákonom Ústav pamäte národa. Ústav bude zabezpečovať zhromažďovanie, evidenciu, sprístupňovanie a využívanie týchto dokumentov.

V ústave bude pracovať komisia pre stíhanie zločinov proti slovenskému národu. Pre prácu v tejto komisii sú na návrh predsedu ústavu generálnym prokurátorom Slovenskej republiky delimitovaní prokurátori. Prokurátor ústavu má procesné oprávnenia ako prokurátor Generálnej prokuratúry podľa Trestného poriadku. Vedie vyšetrovanie o trestných činoch podľa tohto zákona. Cieľom vyšetrovania je okrem trestného konania tiež všestranné objasnenie okolností prípadov a hlavne určenie poškodených osôb. Ukončenie alebo odloženie veci nesmie byť prekážkou pre dokončenie objasnenia prípadov.

Zákon tiež upravuje spôsob konania pri stíhaní trestných činov, ochranu osobných údajov poškodených osôb a vykonávanie činností v oblasti verejného vzdelávania.

Rozhodným obdobím pre potreby tohto zákona je obdobie od 18. apríla 1939, keď slovenská vláda prijala nariadenie o vymedzení pojmu žida a usmernení počtu židov v niektorých slobodných povolaniach do 15. februára 1990, keď bola organizačne zrušená Štátna bezpečnosť.

Nacistické a komunistické zločiny podľa tohto zákona sú trestné činy podľa trestného práva platného v čase ich spáchania, ktoré spáchali funkcionári štátu a ktoré spočívali vo forme represií alebo iných foriem porušovania ľudských práv voči jednotlivcom alebo skupinám občanov.

Zločiny proti ľudskosti sú predovšetkým zločiny genocídy, vojnové zločiny a zločiny proti ľudskosti a iné prenasledovanie z dôvodu príslušnosti prenasledovaných osôb k určitej národnostnej, politickej, spoločenskej, rasovej alebo náboženskej skupine, ak boli spáchané, vyvolané alebo tolerované funkcionármi štátu.

Premlčanie pre tieto zločiny činy sa počíta od 29. decembra 1989 ako to stanovuje zákon č. 125/1996 Z.z. o nemorálnosti a protiprávnosti komunistického systému a trestnosť týchto zločinov končí po 30 rokoch od účinnosti tohto zákona, ak čin predstavuje čin zabitia a po 20 rokoch od účinnosti tohto zákona, ak čin predstavuje iný zločin podľa tohto zákona.

Kolégium ústavu sa vyjadruje k úplnosti prevzatia dokumentov do archívnych fondov ústavu, k určovaniu pravidiel archivácie a ohodnocovania, usporadúvania, sprístupňovania, uschovávania a využívania dokumentov. Vyjadruje sa tiež k pravidlám nahliadnutia do dokumentov a ich zverejňovania. Určuje výskumné programy v oblasti spracovania činnosti bezpečnostných orgánov štátu a tiež informovania a vzdelávania spoločnosti.

Predseda predkladá Národnej rade Slovenskej republiky raz za rok informáciu o činnosti ústavu. Informácia môže byť tajná v časti, ktorá sa týka bezpečnosti alebo obrany štátu. Informácia predsedu je zverejňovaná, okrem tajnej časti.

Predseda predkladá každoročne prostredníctvom predsedu Národnej rady Slovenskej republiky výhradne členom osobitných výborov pre kontrolu spravodajských služieb informáciu o využívaní dokumentov tajnými službami štátu.

V rámci archívnej činnosti ústav spravuje, spracováva a sprístupňuje dokumenty o zločinoch, obsahujúce fakty a okolnosti týkajúce sa osudov slovenského národa, o prinesených obetiach a spôsobených škodách bez ohľadu na to, v ktorom čase rozhodného obdobia vznikli.

Poškodený represívnymi režimami v celom období rokov 1939 až 1990 má právo na prístup k informáciám, ktoré sa ho týkajú a ktoré sú obsahom dokumentov spravovaných ústavom. Rovnako má prístup k takým informáciám o osobe, ktorá nežije jej najbližšia osoba.

Každý má právo obrátiť sa na ústav s otázkou, či je poškodeným v zmysle tohto zákona. Otázka sa podáva osobne, v prípadoch odôvodnených zdravotným stavom môže byť otázka prevzatá v mieste jeho pobytu, po podaní otázky môže navrhovateľ splnomocniť na prístup k informáciám inú osobu. Osoba so stálym pobytom v zahraničí podá otázku osobne na zastupiteľskom úrade Slovenskej republiky v krajine jej pobytu, jej totožnosť overí vedúci konzulárneho oddelenia.

Poškodeného alebo blízku osobu ústav o existencii dokumentov informuje a oznámi spôsob nahliadnutia do nich. Na žiadosť poškodeného sa mu vydajú kópie tých dokumentov, ktoré sa týkajú jeho osoby. V kópiách sú anonymizované osobné údaje iných poškodených osôb, alebo iných osôb, ak neboli a nie sú príslušníkmi, zamestnancami alebo spolupracovníkmi bezpečnostných orgánov. Tento predpis neobmedzuje práva poškodeného.

Ak poškodený dá predsedovi súhlas so zverejnením týchto dokumentov, stávajú sa verejnými.

Poškodený má právo pripojiť k súboru dokumentov ktoré sa ho týkajú vlastné doplnenia, opravy, vysvetlenia, aktualizácie a nové dokumenty alebo ich kópie. Tieto doplnky nemenia údaje uvedené v pôvodných dokumentoch, sú od nich zreteľne odlíšené a stávajú sa ich súčasťou.

Poškodenému sa na jeho žiadosť vydajú veci v osobnom vlastníctve, ktoré sa nachádzajú v ústave a ktoré mu boli v minulosti odobraté.

Predložený návrh je v súlade s Ústavou Slovenskej republiky a s medzinárodnými zmluvami a inými medzinárodnými dokumentmi, ktorými je Slovenská republiky viazaná.

Finančné náklady spojené s činnosťou ústavu sú kryté zo štátneho rozpočtu, kde sú vedené ako samostatná kapitola. O výške rozpočtu rozhoduje parlament. Pre objektívne zhodnotenie výšky rozpočtu, poprípade jeho čerpania sa na požiadanie môže pripraviť nezávislý auditorský posudok. Rozbor čerpania rozpočtu je okrem iného tiež súčasťou výročnej správy, ktorú predseda ústavu poskytuje parlamentu.

Z ekonomického hľadiska bude mať realizácia predkladaného návrhu nároky na štátny rozpočet Slovenskej republiky. Výdavky na zákon spolu sa predpokladajú v sume 30 mil. Sk ročne.

DOLOŽKA ZLUČITEĽNOSTI

návrhu zákona s právom Európskej únie

1. **Navrhovateľ zákona:**

   Poslanec Národnej rady Slovenskej republiky Ján Langoš.

2. **Názov návrhu zákona:**

   Zákon o pamäti národa

3. **V práve Európskej únie nie je problematika návrhu zákona upravená:**

4. **Návrh zákona svojou problematikou nepatrí** medzi prioritné oblasti aproximácie práva obsiahnuté v článku 70 Európskej dohody o pridružení. Nepatrí ani medzi priority odporúčané v Bielej knihe - Príprave krajín strednej a východnej Európy na integráciu do vnútorného trhu únie.

5. **Charakteristika právnych noriem Európskej únie, ktorými je upravená problematika návrhu zákona:**

   Problematika návrhu zákona nie je právom ES/EÚ priamo upravená. Preto sú tu relevantnou úpravou iba ustanovenia čl. 6 Zmluvy o EÚ, ktorý vo svojom odseku 2 priamo odkazuje na Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd z roku 1950. Tento je pre Slovenskú republiku ako člena Rady Európy záväzný.

6. **Vyjadrenie stupňa kompatibility s právnou normou EÚ:**

   Kompatibilita návrhu zákona sa nestanovuje.

Osobitná časť

Preambula

Parlament, teda volení zástupcovia občanov sa v politickej deklarácii zaväzuje otvoriť tajnú minulosť totalitných režimov a nezabudnúť na cudzí útlak, obete, vlastenecké tradície a povinnosť stíhať tie zločiny, ktoré v minulosti neboli z politických dôvodov stíhané.

K § 1

Toto ustanovenie upravuje využívanie dokumentov bezpečnostných orgánov štátu ako represívnych zložiek mocenského aparátu a tiež dokumentov o činnosti orgánov bezpečnosti cudzích mocností, ktorí vykonávali represie proti slovenskému národu. Ustanovuje sa tu aj rozhodné obdobie pre účel tohto zákona.

K § 2 až 4

Definujú sa tu niektoré skutkové podstaty trestných činov, ktoré boli v rozhodnom období spáchané a neboli stíhané a stanovuje sa tu tiež premlčacia doba pre tieto trestné činy.

K § 5 až 7

V týchto ustanoveniach sú definované pre potreby tohto zákona orgány bezpečnosti štátu, poškodené osoby a dokumenty. Medzi orgány bezpečnosti štátu sú zaradené aj ústredné orgány politických strán, ktoré vykonávali v rozhodnom období totalitnú moc. Stanovujú sa podmienky pre zrušenie utajenia dokumentov podľa tohto zákona

K § 8

Týmto ustanovením sa zriaďuje Ústav pamäte národa a spôsob jeho financovania

K § 9 až 13

V týchto ustanoveniach sa upravujú podmienky, ktoré musí spĺňať kandidát na funkciu predsedu, ktorý riadi ústav spôsob voľby predsedu Národnou radou Slovenskej republiky a predpisuje sa znenie sľubu, ktorý je obdobný ako sľub, ktorý skladajú niektorí ústavní činitelia. Ustanovujú sa tu tiež podmienky pre odvolanie predsedu. S ohľadom na právomoci, vážnosť a dôležitosť vykonávania tejto funkcie, ale aj s ohľadom na podmienky, ktoré musí spĺňať predseda ústavu, navrhuje sa, aby bola táto funkcia chránená imunitou, obdobnou ako sú chránení poslanci parlamentu.

K § 14

Ustanovuje sa tu, že ústav vedie jedenásťčlenné kolégium volené Národnou radou Slovenskej republiky na obdobie 7 rokov, a ktoré spomedzi seba volí kandidáta na funkciu predsedu a navrhuje ho Národnej rade Slovenskej republiky.

K § 15 a 16

Na vykonávanie úloh podľa tohto zákona sa navrhuje optimálna organizácia ústavu, ktorá umožní zriadiť Kanceláriu pre stíhanie zločinov podľa § 1 zákona, v ktorej majú pracovať prokurátori menovaní generálnym prokurátorom na návrh predsedu a zabezpečiť správu a sprístupňovanie dokumentov a vzdelávanie verejnosti.

K § 17

Členovia kolégia, prokurátori a ostatní zamestnanci ústavu sú zaviazaní mlčanlivosťou o všetkých tajných skutočnostiach, o ktorých sa dozvedeli v súvislosti s prácou v ústave. Zvláštne oprávnenie sprístupniť tajné skutočnosti pre výnimočné prípady sa ukladá predsedovi.

K § 19

Ukladá sa tu povinnosť predkladať raz za rok parlamentu výročnú správu o činnosti ústavu, ktorá môže mať utajenú časť, ak to bude potrebné. Predseda predkladá raz ročne osobitným výborom pre kontrolu spravodajských služieb správu o využívaní dokumentov ústavu spravodajskými službami.

K § 20

Toto ustanovenie ukladá vymenovaným vedúcim štátnych orgánov v stanovenej lehote odovzdať do správy ústavu všetky dokumenty alebo vo vymedzených prípadoch kópie dokumentov podľa § 1, potrebné na vykonávanie úloh ústavu podľa tohto zákona, ktoré majú v správe alebo držbe. Termíny prevzatia dokumentov určuje predseda ústavu.

K § 21

Toto ustanovenie ukladá vláde Slovenskej republiky povinnosť požiadať vlády bývalých členských štátov Varšavskej zmluvy a vlády ďalších štátov, ktorých sa to týka o vydanie dokumentov podľa § 1 písmeno a).

K § 22 a 23

Upravuje sa tu oprávnenie predsedu nahliadať do dokumentov v správe alebo držbe štátnych orgánov, ak je dôvodný predpoklad, že sa týkajú predmetu práce ústavu a neboli odovzdané podľa § 20 a žiadať o ich vydanie. Štátny orgán je na požiadanie povinný dokumenty vydať a v odôvodnených prípadoch, ak ich potrebuje pre výkon svojich povinností, vydať ich kópie.

K § 23

Toto ustanovenie upravuje, že okrem dokumentov podľa § 1 sa do správy ústavu delimitujú aj kópie osvedčení, vydaných počas platnosti zákona č. 451/1991 Zb., tzv. lustračného zákona.

K § 24

Ustanovuje sa tu tiež povinnosť pre právnické a fyzické osoby, ktoré majú v držbe dokumenty podľa § 1, odovzdať ich, či ich kópie ústavu.

K § 25

Upravuje sa tu archívna činnosť ústavu a ustanovuje sa, že na dokumenty v archíve ústavu sa môže nazerať ako na národné kultúrne dedičstvo. Ustanovuje sa tiež, že okrem prístupu k dokumentom sa archívna činnosť ústavu riadi osobitnými predpismi o archívnictve.

K § 26 a 27

Tieto ustanovenia upravujú podmienky prístupu k dokumentom v správe ústavu pre poškodených a osoby blízke doma i v cudzine. Upravuje sa tiež skutočnosť, že dokumenty obsahujúce osobné údaje poškodeného je možné s jeho písomným súhlasom zaradiť medzi dokumenty verejne prístupné. Upravuje sa tu tiež právo na vydanie kópií dokumentov, ktoré sa týkajú poškodeného a povinnosť ústavu vymazať z takých dokumentov osobné údaje o iných poškodených a tretích osobách, ak je to technicky možné.

K § 28

Ústav je oprávnený vytvoriť a prevádzkovať informačný systém dokumentov, ktoré má vo svojej správe. Ustanovuje sa, že ústav nenesie zodpovednosť za pravdivosť ani za presnosť dokumentov. Súčasťou informačného systému má byť aj evidencia žiadostí o sprístupnenie.

K § 29

Upravuje sa tu právo poškodeného na informácie o príslušníkoch, pracovníkoch a spolupracovníkoch, ktorí zhromažďovali o ňom informácie alebo vykonávali iné represívne úkony. Nemajú byť prístupné údaje o osobách, ktoré poskytli informácie o trestných činoch. Ak pracovník ústavu svojou činnosťou spôsobí poškodenému škodu, za úhradu tejto škody zodpovedá štát.

K § 30

Ustanovuje sa tu právo poškodenému po oboznámení sa s dokumentmi, ktoré sa ho týkajú vlastné doplnenia, opravy a vysvetlenie, aktualizácie a dokumenty alebo ich kópie, ktoré sa stanú súčasťou príslušných dokumentov, ale údaje v pôvodných dokumentoch sa už nemôžu zmeniť. Poškodený má právo na vydanie vecí, ktoré mu boli v minulosti neoprávnene odňaté a nachádzajú sa v ústave.

K § 31

Príslušníci alebo pracovníci orgánov bezpečnosti štátu podľa § 5 môžu na vlastnú žiadosť získať kópiu osvedčenia o službe alebo zamestnaní, alebo informáciu, že dokumenty ktoré sa ich týkajú sú uložené v archíve ústavu.

K § 32 a 33

Ustanovuje sa tu právo využívať dokumenty uložené v archíve ústavu na niektoré účely vymedzené zákonom a tiež pre potreby spravodajských služieb v oblastiach boja proti špionáži, terorizmu, organizovanej trestnej činnosti s medzinárodným prvkom a o činoch ohrozujúcich ústavný poriadok Slovenskej republiky. Rovnako je možné v týchto oblastiach využívať dokumenty pre medzinárodnú spoluprácu s tajnými službami iných štátov vo vymedzených oblastiach.

K § 34

Ustanovuje sa tu právo riaditeľa SIS alebo ministra obrany na určitú dobu utajiť určené dokumenty, ak je to nevyhnutné pre bezpečnosť štátu. Ochrana a využívanie takých dokumenty sa potom riadi zákonom o ochrane utajovaných skutočností a ústav zabezpečí ich potrebnú ochranu.

K § 35

Toto ustanovenie hovorí o oznamovacej povinnosti predsedu, ak zistí porušovanie zákona príslušníkmi spravodajských služieb. V takom prípade sa oznamovacia povinnosť neriadi Trestným poriadkom, ale týmto ustanovením.

K § 36

Upravuje sa tu povinnosť riaditeľa odboru archivácie a sprístupňovania dokumentov oznámiť poškodenému prípadné odovzdanie dokumentov, ktoré sa ho týkajú štátnym orgánom podľa § 32 a 33.

K § 37

Upravuje sa tu povinnosť priložiť k dokumentom týkajúcim sa verejného činiteľa informáciu a tom, keď sú jeho zverejnené osobné údaje nepravdivé podľa tzv. lustračného zákona počas doby jeho účinnosti.

K § 38

Ukladá sa tu povinnosť bádateľom a publicistom využívať informácie získané z archívu ústavu len pre účely ich profesijného záujmu.

K § 39

Vyšetrovanie trestných činov prokurátormi komisie sa riadi Trestným poriadkom, ale sa ustanovuje, že súčasne má byť cieľom vyšetrovania tiež všestranné objasnenie okolností prípadu podľa § 1 a určenie poškodených osôb. Prokurátorovi komisie sa umožňuje upustiť od stíhania alebo začaté stíhanie ukončiť, ak podozrivý poskytol všetky podstatné informácie, ktoré sa týkajú spolupáchateľov pri trestnom čine a aj okolnosti jeho spáchania, ak tieto informácie umožňujú začatie stíhania konkrétnej osoby alebo osôb. Prokurátor pritom zohľadňuje spoločenskú nebezpečnosť činu, ktorý páchateľ spáchal a mieru zavinenia a ďalšie okolnosti tu uvedené, hlavne však dôležitosť objasnenia činu pre zákonom stanovené úlohy ústavu.

K § 40

Pre zahájenie a ukončenie vyšetrovania sa tu ustanovuje pre prokurátora lehota.

K § 41

Ustanovuje sa tu povinnosť a lehota, v ktorej prokurátor podáva správu o vykonaných úkonoch.

K § 42

Toto ustanovenie upravuje predsedovi ústavu právo po vyjadrení riaditeľa kancelárie zverejniť údaje o páchateľovi alebo páchateľoch trestného činu, aj keď trestné stíhanie neskončilo vynesením právoplatného rozsudku.

K § 43

Upravuje platové pomery prokurátorov ústave, príkazy ktoré prekračujú úlohy ústavu môže nadriadený prokurátor ukladať len so súhlasom predsedu a právo prokurátora, ktorý sa zriekol práce v komisii vrátiť sa do predchádzajúcej funkcie alebo do funkcie obdobnej tej, ktorú vykonával predtým.

K § 45

Ustanovenie upravuje povinnosť určených orgánov verejnej moci spolupracovať s ústavom pri realizácii jeho úloh určených týmto zákonom.

K § 46

Toto ustanovenie vymedzuje vzdelávacie funkcie ústavu, oprávňuje ústav publikovať súbory zhromaždených dokumentov a evidenčných záznamov protokolov zväzkov, viesť vedecké výskumy, sprístupňovať dokumenty iným vedeckým pracoviskám, informuje verejnosť o metódach a štruktúrach orgánov bezpečnosti štátu a iné práce na objasnenie skutočností podľa § 1.

K § 47 až 49

Tieto ustanovenia upravujú prísne sankcie za ničenie, ukrývanie, menenie a iné poškodzovanie, neodovzdanie ústavu. Tiež sankcie za nepravdu a zatajovanie pravdy pri objasňovaní represií a porušovania ľudských a občianskych práv v rozhodnom období. Prísne sankcie sa navrhujú preto, lebo mnohé doteraz utajované skutočnosti môžu byť využité na závažné poškodzovanie osôb, ktorých sa týkajú vydieraním a tiež môžu utajeným spôsobom ohroziť bezpečnosť štátu.

Navrhuje sa trestný postih za obdobu „Osvienčimskej lži", teda za popieranie zločinov komunizmu.

Navrhuje sa odstrániť paradoxný právny stav v právnom systéme, keď sú platné viaceré právne predpisy, ktoré označujú obdobie rokov 1939 – 1989 za obdobie totalitných režimov, ktoré porušovali ľudské a občianske práva a vlastné zákony a súčasne legálne vykonáva politickú činnosť Komunistická strany Slovenska. Navrhuje sa zakázať jej činnosť a zakázať aj činnosť iných politických strán a hnutí, ktoré majú vo svojom politickom programe programové ciele KSČ alebo KSS.

K § 50

Ustanovuje sa, že okrem ustanovenia § 24 sa na postup podľa tohto zákona nevzťahujú predpisy o správnom konaní.

K § 51

Ukladá sa zverejniť evidenčné záznamy protokolov zväzkov a evidenčných záznamov Štátnej bezpečnosti, prehľad operatívnych zväzkov správy rozviedky k jednotlivým objektom (objektové zväzky) a úplný prehľad vplyvových opatrení.. Ukladá sa tiež zverejniť tlačou alebo na elektronických médiách zoznam personálnych (kádrových) spisov príslušníkov Štátnej bezpečnosti. Navrhuje sa utajiť osobné údaje o fyzických osobách, vedených v problematikách medzinárodný terorizmus a kontrarozviedna ochrana arabských krajín a ďalšie evidencie.

K § 52 až 55

V prechodných ustanoveniach sa upravuje činnosť úradu do ustanovenia orgánov a zriadenia organizácie.

K § 56

Toto ustanovenie upravuje pracovnoprávne postavenie vedeckých pracovníkov a ostatných zamestnancov (okrem prokurátorov) ústavu.

K § 57

Aby bol dosiahnutý účel ustanovený týmto zákonom, ustanovuje sa pri spracovaní osobných údajov výnimka zo zákona o ochrane osobných údajov v informačných systémoch.

K § 58

Navrhuje sa účinnosť zákona dňom 1. mája 2002.

MINISTERSTVO FINANCIÍ SR
Odbor štátneho rozpočtu

Národná rada
Slovenskej republiky

Bratislava 3.10. 2001

VEC: Návrh poslanca Národnej rady Slovenskej republiky Jána Langoša na vydanie zákona o pamäti národa

V dôvodovej správe k predloženému návrhu zákona sa konštatuje, že realizácia predkladaného návrhu bude znamenať nároky na štátny rozpočet v predpokladanej sume 30 mil. Sk. K tejto kvantifikácii sa odbor štátneho rozpočtu nemôže vyjadriť, pretože v predloženom návrhu nie je spracovaná podrobná kvantifikácia, resp. nie je uvedený predpokladaný počet pracovníkov, forma organizácie "Ústavu pamäte národa" a ďalšie náležitosti, na základe ktorých by bolo možné objektívnu kvantifikáciu spracovať.

V dôvodovej správe sa súčasne konštatuje, že "Finančné náklady spojené s činnosťou ústavu sú kryté zo štátneho rozpočtu, kde sú vedené ako samostatná kapitola. O výške rozpočtu rozhoduje parlament". S týmto konštatovaním nemôže odbor štátneho rozpočtu súhlasiť, pretože vo vládnom návrhu štátneho rozpočtu na rok 2002 sa s týmito výdavkami nepočíta a ani v ňom nie je spomínaná samostatná kapitola vytvorená.

Naviac z návrhu nevyplýva, že by bolo skutočne potrebné na činnosť požadovaného ústavu zriadiť novú samostatnú rozpočtovú kapitolu. Odbor štátneho rozpočtu konštatuje, že ministerstvo financií predkladá návrhy na redukciu počtu rozpočtových kapitol a preto kriticky posudzuje žiadosti smerujúce na zvyšovanie ich počtu. Téza uvedené v dôvodovej správe, že o výške rozpočtu na Ústav rozhoduje parlament (t.j. mimo vládou predloženého návrhu štátneho rozpočtu ?), nie je v zákone podložená.

Odbor štátneho rozpočtu sa v tejto etape posudzovania návrhu nevyjadruje k jeho legislatívnej a obsahovej stránke.

Ing. Miloš Nosál, CSc.
riaditeľ odboru štátneho rozpočtu

Nosál